

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Náboženská víra jako příčina konfliktů

Ondřej Moravčík

Bakalářská práce

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra sociálních věd
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ondřej MORAVČÍK**

Studijní program: **B6703 Sociologie**

Studijní obor: **Sociologie**

Název tématu: **Náboženská víra jako příčina konfliktů**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se pokusí analyticky objasnit vztah důležitých náboženských tezí k praktickému životu věřících a jejich problematické přenášení do mezilidských vztahů. Práce bude vycházet ze studia odborné literatury a dalších zdrojů a zejména z kvalitativní analýzy rozhovorů s vyznavači různých církví či náboženských společností, s cílem popsat vytváření předpokladů pro konflikty s náboženským podtextem, tj. jejich příčin, včetně postojů daných věřících k lidem odlišného vyznání.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- Eliade, M. 1993. Slovník náboženství, PRAHA: Český spisovatel**
Elser, M.; Ewald, S. 1997. Encyklopedie náboženství, PRAHA: Karmelitánské nakladatelství
Giddens, A. 1999. Sociologie, PRAHA: ARGO
Jurčík, P; Svatá válka, TÝDEN, č. 9, r. 2007-05-09
Kung, H. 2000. Být křesťanem. BRNO: CDK
Muller, Z. 2005. Svaté války a civilizační tolerance, PRAHA: Academia

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michal Trousil
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2009

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Livia Šavelková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 19. 03. 2009

Ondřej Moravčík

ANOTACE

Práce se pokusí analyticky objasnit vztah důležitých náboženských tezí k praktickému životu věřících a jejich problematické přenášení do mezilidských vztahů. Výsledkem bude analýza vztahů mezi civilizacemi vystavěnými na původně náboženských hodnotách. Práce bude vycházet ze studia odborné literatury a rozhovorů s věřícími, s cílem popsat vytváření předpokladů pro konflikty s náboženským podtextem, tj. jejich příčin, včetně postojů věřících k lidem odlišného vyznání.

KLÍČOVÁ SLOVA

náboženství, konflikty, víra, politika, sekularismus, fundamentalismus

TITLE

Religious Belief as a reason of conflicts

ANOTATION

This bachelor work tries to analytically clarify the relationship between important religious theses and the functional direction of believers and its problematic interpersonal transmission. The analysis of the relationship between civilizations which have been built on the religious values will be a result. The work will be based on the studies of professional literature and on the interviews with believers. The main objective of this work si to describe the creation of preconditions for religious conflicts, their causes, including the positions of the believers to the people of different belief.

KEYWORDS

religion, conflicts, belief, policy, secularism, fundamentalism

1. Úvod	8
2. Výzkumné otázky.....	9
3. Metodika zpracování.....	9
4. Vymezení základních pojmů.....	13
4.1 Náboženství	13
4.2 Sekularismus.....	14
4.3 Džihád	14
4.4 Křížová výprava.....	15
4.5 Fundamentalismus	15
5. Stručná charakteristika křesťanství a islámu.....	17
5.1 Křesťanství	17
5.2 Islám.....	18
5.3 Shody a rozdíly mezi křesťanstvím a islámem	18
6. Náboženské konflikty	23
6.1 Starověk	23
6.2 Středověk.....	24
6.3 Novověk	25
7. Extrémně militantní fundamentalismus.....	28
8. Skutečné příčiny konfliktů mezi civilizacemi	30
9. Mediální hra	33
9.1 Víra.....	33
9.2 Finanční kapitál.....	34
10. Politika společným jmenovatelem většiny problémů	35
11. Výběr faktorů ovlivňujících vzájemné vztahy	37
12. Vzájemné výtky.....	40
12.1 Výtka největší, aneb postavení ženy v islámu	41
13. Islám a Západ – vzájemné vztahy a (úspěšná) snaha o integraci	44
14. Idylické vztahy jsou utopíí	47
15. Návrat náboženství do politiky.....	51
16. Závěr - dialog, změna a vzájemný respekt	55
17. Seznam použité literatury a dalších zdrojů:	61
17. Přílohy.....	64

Náboženská víra jako příčina konfliktů

1. Úvod

Jako téma mé bakalářské práce jsem si zvolil analýzu konfliktů mezi dvěma na první pohled odlišnými, na druhý však překvapivě podobnými civilizacemi. Jako nosný pilíř celého problému jsem zvolil náboženskou víru a především její vliv na civilizační rozpory. Práce je založena na konceptu studia odborné literatury a dokumentů. Dále jsem se rozhodl položit sadu otevřených otázek aktivně věřícím lidem žijícím v České republice za účelem zjistit jejich názory na danou problematiku. Části jejich odpovědí proto prostupují textem a nabízí srovnání s pohledem odborníků.

Vybrané téma je velmi aktuální a samozřejmě velmi diskutované, a z toho důvodu je téměř nemožné přijít s nějakou novou myšlenkou. Rozhodl jsem se tedy porovnávat názory převážně pozitivně naladěných odborníků – Kropáčka, Künga, Esse, se spíše skepticky orientovanými – Huntingtona, Töfflera, Dvořáka. Tato „konfrontace“ je doplněna o názory novináře deníku Právo, který je nyní dlouhodobě na Blízkém východě, Břetislava Turečka, a o postoje respondentů.

Pokusím se nejprve charakterizovat ty mediálně nejpřitažlivější příčiny neshod. Poté přestoupím k analýze problémů, které se sice netěší takovému mediálnímu zájmu, ale dle mnohých z mnou citovaných autorů se jedná o ty základní.

V závěru se pokusím shrnout výsledky odpovědí na výzkumné otázky a pokusím se nastínit scénář, který by musel nastat, aby se muslimská a křesťanská civilizace přestala vzájemně odsuzovat a naopak aby se začaly postupně sblížovat.

Základním faktem plynoucím z analýzy je, že drtivá většina odborníků, kteří jsou zmíněni v mé práci, se domnívá, že konflikty dříve zapříčiněné odlišnou vírou se přetransformovali na konflikty politické. Můžeme tedy říci, že fenomén náboženství pomalu ustupuje politickým zájmům.

2. Výzkumné otázky

„Co konkrétně způsobuje problematické vztahy mezi islámem a Západem?“

„Je náboženská víra skutečně hlavní příčinou civilizačních konfliktů?“

„Je evropská (či potažmo proamerická neboli západní) kultura slučitelná s kulturou islámskou, přesněji řečeno islámsko – arabskou, jak na úrovni lokální, tak i globální?“

„Je možné, aby islámská a západní (křesťanská) civilizace spolu vycházely v míru?“

3. Metodika zpracování

Cílem práce je komparace různých (optimistických a spíše pesimistických) odborných přístupů. Pro podporu (a porovnání) výsledků analýzy studia odborné literatury jsem položil sadu otázek otevřeného typu devíti aktivně věřícím respondentům. Vesměs se jednalo o lidi s hlubokým zájmem o tuto problematiku. Původním záměrem byl osobní rozhovor s věřícími, bohužel však vybraní respondenti z časových důvodů nepřistoupili na tuto variantu, a tak jsem se rozhodl zaslat jim sadu otázek s otevřenými odpověďmi. Mezi dotazovanými byli křesťané a muslimové, v počtu 5 a 4. Mým cílem při výběru respondentů bylo získat pro spolupráci věřící, kteří mají přehled o aktuálním politickém dění ve světě a především kteří z titulu svého zaměření se jím zabývají. Z třinácti oslovených se mi nakonec podařilo domluvit spolupráci s devíti věřícími, mezi nimiž byli například redaktor muslimského nejmenovaného měsíčníku, redaktorka internetových stránek s křesťanskou tematikou, kněz z královéhradecké diecéze či člen Islámské nadace v Praze. Kontakty jsem získával převážně z internetových stránek a osobních známostí. Zkratky použité v práci nejsou totožné s iniciály dotazovaných.

Při oslovování věřících s cílem získat co nejvíce z nich, kteří by byli ochotní zodpovědět mé otázky, jsem se setkal převážně se vstřícnými reakcemi. Pokud bych měl nutně porovnávat, tak z muslimů byla cítit větší ochota. Osobně si to vysvětluji tím, že islám je v našich krajích pouze okrajovou záležitostí a každý pozitivní zájem je pro ně jakousi možností rozšířit své názory dále. Bohužel však na návratnosti dotazníků se

tento fakt nepodepsal – křesťané zaslali vyplněné dotazníky všichni z oslovených, zatímco muslimové nikoliv.

Koncepce dotazníku byla utvořena tak, aby odpovědi na dané otázky mohli posloužit k dokreslení názorů uvedených v odborné literatuře a k formulování hypotéz, které by měly přispět k hledání odpovědí na výzkumné otázky.

Po obdržení odpovědí se mým cílem stalo prostudovanou literaturu a názory odborníků porovnat s názory dotazovaných věřících. Věřil jsem, že názory se budou lišit, především z důvodu toho, že u odborníků se přeci jenom čeká hlubší vhled do dané problematiky a jistá nezaujatost. Tato moje domněnka se mi bohužel nepotvrdila. Názory dotazovaných se od těch odborných téměř nelišily, všechny vycházely z jednoho bodu – tím je v samotné práci několikrát citovaný „dialog“. Především odpovědi na zásadní otázky (například: „Je podle Vás reálné mírové soužití všech věřících, především pak muslimů a křesťanů?“) jsou velmi podobné s názory odborníků, které cituji, a odpovědi na řekněme "rozlišující" otázky (např. co vám vadí na muslimech/křesťanech?) jsou hodně nábožensky (dogmaticky) ovlivněné - byly by spíše vhodné pro nějakou psychoanalýzu věřících, nežli pro práci provázanou s politikou, jako je ta moje. Jako hlavní důvod tohoto „fenoménu“ v odpovídání spatřuji v podcenění respondentů. Střety dvou nejvýznamnějších světových náboženství jsou v současnosti velmi živé téma, proto ti, kterých se to týká (alespoň okrajově), k tomu zaujali určité stanovisko, které je bezesporu založeno na studiu dokumentů a odborné literatury. Velmi zjednodušeně řečeno odpovědi respondentů jsou založené na názorech odborníků, na kterých je částečně založena i tato práce.

Z podrobné analýzy odpovědí vyplynulo několik zajímavých skutečností. Především pak totožný názor na přistoupení Turecka do EU byl pro mě překvapením. Dotazovaní muslimové poukazovali především na nevyřešené vnitropolitické otázky Turků, které by byly zbytečnou komplikací pro Evropskou Unii. Křesťanům se naopak nelíbila myšlenka, že by stát, ve kterém sekulární vláda pomalu ustupuje islámu, měl možnost výrazně ovlivňovat chod Evropy. Určitě by bylo zajímavé provést celoevropský průzkum na toto téma, ukázalo by se, zda myšlenka Turecka v EU je zajímavá pouze pro politické vedení, anebo i pro řadové občany.

Z odpovědí by se dalo utvořit několik kategorií, protože všemi prostupují především témata:

- dialog,
- sekularizace,
- politika,
- předsudky.

1. Dialog

Tento pojem je hojně používán v odborné literatuře, většina autorů ho považuje za základní podmínku pro řešení sporů. Nejinak je tomu i mezi respondenty. Křesťané i muslimové požadují, aby obě strany začali intenzivněji spolupracovat a méně se obviňovat.

2. Sekularizace

Obě dvě skupiny dotazovaných (křesťané i muslimové) vyjádřili názor ve smyslu, že návrat náboženství ve větším množství do politiky by určitě nebyl přínosný. V podstatě se shodli, že současný stav v západním světě je vyhovující. Problém by podle několika (3) dotazovaných nastal v okamžiku, kdy by bylo například ústavou zvýhodněno jedno náboženství nad druhými.

3. Politika

Politika je dalším z témat, ve kterých se respondenti shodují s autory odborné literatury. Také ji považují za hlavní příčinu konfliktů. Ze všech dotazníků lze vyčíst informaci ve smyslu: mocenské zájmy se dostávají do popředí a náboženství jim pomalu ustupuje.

4. Předsudky

Tato kategorie mne nejvíce překvapila. Jak jsem výše zmiňoval, tak dialog byl hlavní požadavek jak křesťanů, tak i muslimů. O to zajímavější je fakt, že vzájemně sebou tyto „skupiny“ pohrdají. Daleko více to je ale vycítit z odpovědí křesťanů. Setkal jsem se s názory, že muslimové mají válčení v krvi a nikdy se ho nezbaví, nebo že jsou lidé z muslimského světa nositeli nižšího IQ nežli ti ze západního (původně křesťanského) světa. Muslimové naopak pohrdají spíše v „náboženském“ směru – vytýkají křesťanům upouštění od modelu tradiční rodiny či rozvody. Dialog, pokud má

být plodný, musí být veden s někým, koho respektuji, proto mě překvapil tento fenomén „odporu“.

Pokud bych měl vybrat nejdůležitější poznání, které z odpovědí vyplynulo, tak je to jednoznačně kombinace kategorií 1 a 4. Vezmeme – li v potaz, že všichni respondenti jsou aktivní věřící s hlubokými znalostmi o tomto tématu, tak je zajímavé, že ani oni ještě nejsou opravdu připraveni přijmout členy té druhé civilizace jako plnohodnotné pro dialog. Nelze tedy předpokládat, že politici, obyčejní věřící či ateisté by tak činili – soudím na základě předpokladu, že politici, obyčejní věřící či ateisté neoplývají takovými znalostmi této problematiky.

V příloze přikládám oba dva typy dotazníků, které byly rozesílány respondentům.

4. Vymezení základních pojmů

Nežli přistoupím k vlastnímu textu, tak bych rád vysvětlil základní pojmy, které úzce souvisí s tematikou mé bakalářské práce a právě tyto pojmy pak budou základem celé práce.

4.1 Náboženství

Nejdůležitějším pojmem je bezesporu „náboženství.“ Na světě však existuje tolik náboženství a jsou tak rozmanitá, že ani odborníci nejsou schopni se shodnout na společné definici. Jenda z interpretací může znít následovně:

Náboženství je ustálená soustava představ o existenci nadpřirozených skutečností mimo dosah smyslové zkušenosti, kterou sdílí větší skupina obyvatel, ustálená soustava věr ve Vyšší moc, v boha, bohyni nebo bohy a/nebo bohyně. Nadpřirozenými skutečnostmi se pak rozumí cosi posvátného, vyšší moc, bůh, bohyně nebo božstvo. Náboženství má obvykle vlastní morální kodex, hodnoty, instituce, rituály a praxi. [Národní informační centrum 2006: on-line] Pro charakteristiku tohoto pojmu použiji také slova Josefa Van Ess z knihy „Křesťanství a Islám“: „Co náboženství je, to lze stejně jako umění těžko definovat. 'Vím to, když se mne naň nikdo netáže; mám-li to však někomu vysvětlit, nevím,' mohli bychom odpovědět spolu s Augustinem (který měl odpovědět na otázku, co je čas). (...) Problematičnost při definování se projevuje především v tom, že tento pojem musí pokrývat téměř všechny možnosti od víry v množství bohů přes víru v jednoho Boha až po odmítání víry v božstvo (v raném buddhismu).“ [Van Ess 1998; 14]

„Náboženství nám říká, že Bohu záleží na každém z nás; že nám dává lásku a útěchu, obživu i přístřeší“, píše ve své knize Sociologie Anthony Giddens, „budeme-li chválit Boha důvěřovat v Jeho dobrotu, dočkáme se odměny v příštím životě.“

Všechna náboženství neslibují odměnu v posmrtném životě; s tou či onou formou religiozity se však setkáváme v každé lidské společnosti. I u těch nejstarších kultur, které známe z archeologických vykopávek, nacházíme zřetelné pozůstatky náboženských symbolů a rituálů. Od úsvitu lidstva přes celý průběh jeho dějin patřilo

náboženství k základním součástem lidského bytí a mělo ohromný vliv na to, jak lidé vnímali okolní svět a jak na něj reagovali.“ [Giddens 1999: 411]

4.2 Sekularismus

Dalším důležitým tématem v kontextu s pojmem náboženství je sekularismus. Nejjednodušeji bych pojem sekularismus vysvětlil jako omezování vlivu náboženství na vládu. Ať už na politiku dané oblasti či státu nebo pouze na život obyčejných lidí. Koncept sekularismu považuje za skutečný pouze tento svět a jakýkoli rozměr Boha a ducha je mu cizí.

Ralph Dahrendorf k tématu sekularizace říká ve své eseji „The end of secularism?": „Když byl oslavován konec ideologie – nejprve v padesátých letech a poté ještě energičtěji v letech devadesátých –, nikdo netušil, že se do této role slavně navrátí náboženství, tato zhouba politiky v první polovině 20. století. Daniel Bell a Raymond Aron psali o konci fašistické a komunistické ideologie v naději, že vstoupíme do éry pragmatismu, v níž bude politika předmětem argumentace a debaty, nikoliv víry a obecných světonázorů“ [Project Syndicate 1995: on-line] V této době začal převažovat osvícenský přístup k politice, jenž kladl důraz na rozum a kritickou rozpravu, a „i přesto se nikdo příliš nepozastavoval nad tím, když američtí prezidenti různého vyznání skládali slavnostní přísahu Bohu a zemi. Ve Westminsteru zase každé zasedání parlamentu začíná křesťanskými modlitbami vedenými předsedy, jimiž mohou být křesťané, Židé i nevěřící. Ne všechny demokracie uplatňovaly formální sekularismus tak striktně jako Francie, ale všechny byly sekulární: zákony vytvářejí suverénní lidé, ne nějaká nadpřirozená bytost či instituce.“ [Project Syndicate 1995: on-line]

4.3 Džihád

Nyní se přesuňme k pojmu, který je v souvislosti s islámem jedním z nejcitovanějších. Novinář a spisovatel Břetislav Tureček džihád vysvětluje následovně: „Džihád (arabsky "usilovná snaha") je úsilí o upevnění a šíření islámské víry. Vlivem muslimských militantních a teroristických skupin, které džihádem vysvětlují svou

činnost, byly v povědomí veřejnosti odsunuty do pozadí jiné podoby džihádu, jako je např. snaha každého muslima o sebezdokonalování.“ [Tureček 2007: 195]

Prvotní význam slova byl patrně 'výzva nemuslimům k přijetí islámu'. Tento pojem se používal jak pro mírovou nabídku tak i pro "nabídku" pod pohrůžkou násilí (tato forma šíření islámu byla již v době jeho vzniku sporná – některé části Koránu ji doporučují, jiným odporuje).

Později byl tento termín používán pro boj proti jinověrcům, kteří odmítají přistoupit k islámu nebo platit daně z hlavy, (v islámských zemích existovala - a někde existuje dodnes - zvláštní daň pro nemuslimy, žijící na daném území).

Nutná podmínka tohoto boje je určitá naděje na vítězství. Povinnost zúčastnit se džihádu měli všichni muslimští muži ve věku od 6 do 60 let, kteří jsou schopni boje.

4.4 Křížová výprava

Na tento termín můžeme pohlížet téměř jako na pojem paralelní k džihádu. Jednalo se o vojenské výpravy z dob středověku, které vyhlašoval papež proti muslimům, pohanům a kacířům. Účastníci před zahájením výpravy skládali slib a byli označeni znamením kříže, které si našivali na šaty, a proto se nazývali křížáci. Byli dobrovolníky, měli za účast na výpravě přislíbeno odpuštění hříchů a poživali ochrany církve. V současné době tento pojem není tolik používaný jako dříve, protože v současné době se mluví o náboženském terorismu. (K tomuto tématu více například David Nicolle: „První křížová výprava“)

4.5 Fundamentalismus

Fundamentalismus (z latinského *fundamentum* - základ) je urputné lpění na základních principech, vyžadující doslovný výklad základních knih. „Jde o hnutí snažící se o návrat 'ke kořenům' učení, o jeho očištění od novodobých vlivů a odchylek. [Tureček 2007: 195] Obyvatelé západních zemí si často „fundamentalisty“ představují jako muslimské ozbrojené extrémisty, nicméně tento pohled je velmi zkreslen médií,

protože „klasičtí fundamentalisté jsou (především) vysoce erudovaní učenci pohybující se na poli náboženské vědy nebo osvěty a propagandy.“ [Tureček 2007: 195] Samozřejmě i křesťané mají ve svých řadách velmi početný zástup členů, kteří splňují „podmínky“ pro to, aby byli nazváni fundamentalisty. Ralph Dahrendorf se například zmiňuje o tom, že „rozsáhlým segmentům Republikánské strany ve Spojených státech dnes dominuje křesťanský fundamentalismus. V Evropě zase Vatikán lobboval za uznání Boha v preambuli navrhované evropské ústavní smlouvy.“ [Project Syndicate 1995: on-line] Můžeme také říci, že fundamentalismus je protikladem modernismu.

5. Stručná charakteristika křesťanství a islámu

V následující části mé práce se budu věnovat základním charakteristikám křesťanství a islámu, a dále pak společným a odlišným znakům obou náboženství.

5.1 Křesťanství

Křesťanství je monoteistické, univerzální, historické a misijní náboženství, které se odvozuje od působení Ježíše z Nazareta, jehož křesťané vyznávají jako Krista, slíbeného Mesiáše. Ježíš byl ukřižován v Jeruzalémě kolem roku 30. „Církev později prohlásila, že Ježíš byl zároveň Bohem a zároveň člověkem; tím, že se pro lidi obětoval, absolutním nasazením sebe sama, vykoupil jejich hříchy.“ [Matoušek 2001: 37] O jeho působení mluví čtyři evangelia a o počátcích křesťanství další knihy Nového zákona, což je mladší část křesťanské Bible. Její starší část tvoří hebrejská Bible, kterou křesťanství převzalo a nazývá ji Starý zákon. Anthony Giddens ve své knize Sociologie píše, že „Mnohé židovské názory byly převzaty křesťanstvím, které je učinilo součástí své věrouky. Ježíš byl ortodoxní Žid a křesťanství původně vzniklo jako židovská sekta; není ani zcela jisté, zda chtěl Ježíš vlastně založit nové náboženství.“ [Giddens 1997: 416]

Křesťanství s počtem věřících kolem 2 miliard nejrozšířenějším světovým náboženstvím a je rozděleno do různých církví; většina z nich patří k jednomu ze tří hlavních směrů: katolictví, protestantství a pravoslaví. Příslušnost ke křesťanství není dána původem nebo narozením, nýbrž křtem a osobním přijetím určitého vyznání víry (dogmatiky) a určité životní praxe. Všichni křesťané věří v jednoho Boha, vyznávají Ježíše Krista jako Spasitele a Božího syna, uznávají křest a další svátosti, věří v možnost odpuštění hříchů a osobní spásy a očekávají druhý příchod Kristův. Protože příslušnost ke křesťanství není předem dána původem, kulturou a podobně, musí se vymezovat jinak, zejména přijetím jistého učení, morálky a náboženské praxe. Křesťanství je dále také náboženství historické, to znamená, že svůj původ odvozuje od života a působení určité historické postavy, Ježíše z Nazareta, jehož křesťané vyznávají jako Krista. Tímto svým původem křesťanství vědomě navazuje na židovské náboženství (judajismus), z něhož kdysi vzešlo a s nímž sdílí mnoho rysů: vyznává jednoho Boha Stvořitele, přijímá jeho zjevení v Bibli, očekává jeho poslední soud a slaví řadu podobných svátků.

Podobně jako židovství klade také důraz na události svých dějin, v nichž vidí součást dějin spásy.

5.2 Islám

Islám je nejmladší z velkých monoteistických světových náboženství. Založil jej svým zjevením Mohamed (asi 570-632 n.l.). Islám pochází ze západního pobřeží arabského poloostrova. [Elser 1997: 120] V současné době je islám druhým nejpočetnějším náboženstvím podle počtu stoupců (okolo 1,5 miliard), přičemž méně než 20 % tvoří Arabové. Islám pochází ze západního pobřeží Arabského poloostrova, z měst Mekky a Medíny. Slovo „islám“ znamená „odevzdání se Bohu“ a je jménem, které sám Mohamed zvolil pro nově založené náboženství. Podle muslimů se Mohamed nikdy nepovažoval za vůdce křesťanů ani židů, jelikož jejich církve považoval za heretické, odpadlické, které se odchýlily od správné cesty Boží (historici na to často mají názor odlišný). Přesto se cítil být posledním z řady starozákonních a novozákonních proroků. Ten, kdo se odevzdá Bohu, je muslim. Muslimové se sami vyhýbají pojmu mohamedán, jelikož navozuje zdání pobožšťování. Mohameda přijímají jen jako proroka (*rasúl Alláh, nabí*) Božího poselství, což se považuje za jeho jediný zázrak. Po smrti Mohameda pronesl budoucí vládce chalífátu: *„Pro ty kdo uctívali Mohameda - Mohamed zemřel, pro ty kdo uctívali Boha - Bůh je věčný.“*

5.3 Shody a rozdíly mezi křesťanstvím a islámem

Nyní se zaměřím na hledání shodných a rozdílných znaků mezi křesťanstvím a islámem. Obě dvě náboženství sami o sobě tvrdí, že jsou univerzalistická a z tohoto titulu si činí nárok na to být jedinou pravou vírou. A to dokonce takovou, že k ní může přimknout celé lidstvo. Huntington ještě dodává, že jsou to také „náboženství misionářská, sdílející přesvědčení, že povinností věřících je obracet na jedinou pravou víru nevěřící. Islám se od svých počátků šířil především územními výboji a tam, kde k tomu byly příležitosti, se stejným způsobem šířilo i křesťanství. Paralelní pojmy „džihád“ a „křížová výprava“ jsou nejenom podobné – zároveň totiž tato dvě

náboženství odlišují od ostatních velkých světových náboženství.“ [Huntington 2001: 250]

Velký rozdíl mezi těmito dvěma náboženstvími je mimo jiné ve faktu, že islám svou misi nerozšiřoval kázáním, kterým by lákal ovečky ke své víře, ale vždy a pouze vojensky dobytím území. Když Mohamed ve svém rodném městě Mekka nenašel podporu, odešel do Medíny, kde se pomocí svých stoupenců ujal moci a odtud vedl války právě proti Mekce, a jeho následovníci ve válkách pokračovali všemi směry, až dobyli i Španělsko. Pokud z Mohamed životopisu odebereme náboženský podtext, tak se nám zjeví šikovný a zdatný válečník, demagog a talentovaný obchodník. Vědeckým výzkumem podloženým faktem je, že "Mohamed měl díky loupeživým výpravám vliv a bohatství, který lidé vnímali už tehdy a mnozí cítili, že je výhodné být s ním zadobře a uzavírali proto s Prorokem jakési smlouvy o neútočení a hromadně přijímali Islám." [Tureček, Reflex 12/06] Břetislav Tureček dále upozorňuje, že "i muslimové uznávají, že Mohamed byl člověkem mnoha poklesků, (...) byť jeho často rozporuplným činům a slovům přisuzují spíše pohnutky seslané shůry než pragmatismus a touhu po moci.“ [Tureček, Reflex 12/06] Nutno podotknout Ježíš Kristus nežil úplně spořádaným životem. Mircea Eliade upozorňuje, že „i když se křesťanství pokládá za náboženství míru, je pravděpodobné, že Ježíš udržoval podezřelé styky se zélóty, fundamentalistickými židovskými bojovníky, jejichž cílem bylo ukončení římské okupace Palestiny.“ [Eliade 1993: 155]

Ve svém dotazníkovém šetření, kterého se zúčastnilo 9 respondentů (4 muslimové a 5 křesťanů), jsem se mimo jiné ptal jaká konkrétní myšlenka toho „druhého náboženství“ je pro ně morálně nepřijatelná. Křesťané vytýkali především neuznávání Ježíše Krista jako syna Božího, opačným směrem pak směřovali výtky ve smyslu uznávání svátosti. Pan J. H. například napsal, že

„jediný důvod, který mi stačí k tomu, abych neuvažoval o konverzi ke křesťanství, je jeho dualistická představa boha, který se vyznačuje některými velmi neabsolutními vlastnostmi - proč přijímat útočiště v něčem, co velmi jasně není absolutní?“

Oproti tomu pan K. M. stručně a jasně formuloval myšlenku, že

„pro vyznavače islámu není Ježíš Kristus synem Božím. To je zásadní problém.“

Paní V. K., která se označila za členku římskokatolické církve, napsala:

„Islám nezná pojem Trojjednosti, nezná pojem svátostí, nezná pojem 'společenství v lásce...' Krátce řečeno, konverze k islámu pro mě není možná z důvodu islámské teologie.“

Ukázalo se tedy, že konverze na jednu či druhou víru je pro aktivní věřící nemyslitelná z náboženských důvodů.

Velký rozdíl mezi křesťanstvím a islámem je také v přístupu k životu v podání věřících - „islám je způsob života; vystoupit z islámu by znamenalo odejít ze společnosti (kdo konvertuje, má jedinou možnost emigrovat; do určité doby se odpadlictví trestalo smrtí).“ Naopak křesťanství je spíše individuální volbou do jisté míry nezávislou na okolí. Zjednodušeně řečeno: „Křesťan si nosí své náboženství v sobě, Muslim je chce mít i okolo sebe.“ [Van Ess 1998: 74]

Podívejme se trochu do historie: Oddělení náboženství a politiky stejně jako uznání individuálních lidských svobod má křesťanské základy. Už proto, že i v samém počátku křesťanství to byl právě jedinec, který se musel většinou rozhodnout, že se stane křesťanem. To znamená, že pravda, již věřící uznává, sice není s ostatními nároky na pravdu kompatibilní, ale také se nejedná o žádnou obecnou nebo obecně uznanou pravdu. Křesťanská víra je mnohem více osobním rozhodnutím, tedy individuálním fenoménem, privátní záležitostí a díky tomu v moderní době poskytla základ tomu, co nazýváme lidskými právy, i když samozřejmě i tam najdeme momenty stoické etiky. Na druhé straně pak stojí islám. Podle Koránu nepřijetí víry je zlým činem, a proto takové rozhodnutí spoustu lidí stálo v minulosti život. Podobně vystoupení z islámu je podle Koránu smrtelným hříchem. Zatímco Bible je pro křesťany inspirační lidský důkaz o zjevení Boha v Ježíši Kristovi, je pro islám sám Korán tímto zjevením. Svatá kniha je rovnocenná Bohu. A protože je Korán totožný s Bohem, nemůže se ani překládat (překládá se jen v nemuslimských zemích), a proto taky Korán četlo jen velmi málo

muslimů, vyžaduje totiž znalost klasické arabštiny. V důsledku to tedy znamená, že ve většině mešit modlitbám, jež se tam předčítají, dle odborníků skoro nikdo nerozumí. A to je také hlavní důvod, proč se nelze na islám dívat evropskýma očima. Sice islám dělí lidi na věřící a nevěřící, ale věřící jsou jednoduše příslušníci umma, tedy muslimského společenství, v němž se člověk narodí, a ne ke kterému přistupuje křtem. Umma je v podstatě nábožensko - ideologické pojítko, které v muslimské věrouce ční dodnes vysoko nad pojmy národ a stát. [Blog - Viktor Dvořák 2005: on-line] Všichni ostatní jsou pro islám nevěřící. Navíc islám nemá svého papeže, není organizován jako pyramida, ale jako síť. Jeho struktura je vlastně modernější než křesťanská.

Zcela zásadní rozdíl mezi těmito dvěma náboženstvími je v samotné víře, resp. v cestě, jakou se náboženské pravdy dostávají k věřícím. Zatímco křesťanům jsou Boží slova interpretována představiteli církve, tak u islámu si je každý muslim vyhledává sám v Koránu. Velmi zjednodušeně řečeno „křesťanu je bližší výklad než text sám. Není to jistě náhoda, že liturgická reforma dopřála katolíkům také kázání. Islám zná přirozeně také kázání, ale to jako součást bohoslužby hraje další roli. V rané době mělo politickou funkci; dnes je často nástrojem náboženské revoluce.“ [Van Ess 1998: 36] Josef van Ess ale upozorňuje, že „(...) muslimové však nejsou odříznuti od Božího slova, neboť Korán není pouhou interpretací toho, co Bůh řekl. (...) Islám věří, a to ve všech svých denominacích, že Mohamed byl inspirován zcela doslovně. (...) Bůh tedy vlastně mluvit nepřestal, pouze již neříká nic nového. V jeho slově, v Koránu se muslim blíží k Bohu jak nikde jinde. Křesťanu se zkušenost Boha naplňuje nejdůvěrněji v eucharistii, neboť v Kristu se slovo stalo Tělem. Muslim zakouší Boha v recitaci Koránu, neboť v Koránu se slovo stalo Knihou. (...) Křesťané si zvykli slyšet stále něco nového, často i v samotném kánonu. Muslimovi naopak vyhovuje naslouchat stále témuž a při recitaci se na totéž téma oddávat stále nové meditaci.“ [Van Ess 1998: 35]

„Tvrdí se, že muslimské náboženství je ve srovnání s křesťanstvím méně komplikované. Díky tomu prý, jak v minulosti, tak v současné době, slaví úspěchy. (...) Nemá za prostředníky mezi člověkem a Bohem kněze nebo kazatele. Vytyčuje každému jednotlivému věřícímu přímou cestu z pozemské existence k nebeským výšinám“, [Müller 2005: 28] upřesňuje Zdeněk Müller. Islám kromě samotné víry v nějaké nadpřirozené bytosti či jevy je především jakýmsi ukazatelem životní cesty všech muslimů. Tyto „cesty“ byly vypracovány středověkými právníky a to na základě Koránu,

tradic o Mohamedově životě a jeho činech, dále pak podle vlastních analogických úvah doplněných o širší konsenzus. V dnešní době pak tyto „cesty“ vysvětlují a vykládají vůdčí osobnosti islámu. Islám totiž nemá takovou církevní organizaci, na jakou jsme zvyklí u křesťanství. Je sice mnoho místně uznávaných duchovních autorit, nikoliv však jednotné ústředí, které mají křesťané ve Vatikánu. Z toho důvodu když prostí věřící hledají ponaučení nebo radu, tak se obracejí na místní islámské učence či právníky.

6. Náboženské konflikty

V současné době světovými civilizacemi otřásají náboženské konflikty ve značné míře. Současná situace ovšem není na světě pár desítek let, ale období, po které náboženské konflikty zužují lidstvo, trvá už přes 2000 let. Vzhledem k tomu, že tento problém není krátkodobý, jak jsem výše zmínil, tak by bylo velice obtížné shrnout všechna potřebná data a informace do jednoho celku. Rozhodl jsem se tedy rozdělit dějiny konfliktů na několik etap, konkrétně: starověk, středověk a novověk. Každá z těchto etap má totiž svá specifika, kvůli kterým vznikaly konflikty.

Ve starověku to byl problém spjatý se vznikem křesťanství a s tím spojené vyvažování stoupců této víry, které bylo prováděno především Římany.

V 6. století pak vzniká díky Mohamedovi náboženství, které se jmenuje Islám. A v této době vzniká konflikt mezi křesťany a muslimy, jelikož prvně jmenovaní se snažili stoupence nejmladšího z monoteistických náboženství vyhnat z jejich svaté země. To se samozřejmě neobešlo bez krvavých bitev.

Ve středověku pak katolická církev, která již v tuto dobu měla výsadní postavení na Evropském kontinentu, pronásledovala vyznavače jiných náboženství. Neboli praktikovala stejné metody, za které tak tvrdě odsuzovala starověký Řím.

Období novověku, reprezentované především 20. a 21. stoletím je charakteristické především snahou o dialog mezi náboženstvími a bohužel také teroristickými útoky islámských fundamentalistů.

Tématem náboženských konfliktů v dějinách se zabývá mnoho autorů, mimo jiné například Andrew Wheatcroft (kniha „Nevěřící“). Velmi zajímavé informace o střetech křesťanů s muslimy jsou také v encyklopedii „Dějiny světa“ od H. G. Wellse.

6.1 Starověk

Náboženské konflikty se začínají poprvé objevovat ve starověku, konkrétně v období antiky. Začínají v Římě, kam přišli křesťané, kteří pocházeli z Izraele a kteří si s sebou přinášeli víru vycházející s judaismu. Přestože křesťanství se během období tří století od smrti Ježíše Krista rozšířilo téměř po celém středomoří, tak nikdy počet jejich

stoupenců nepřesáhl hranici 10% ze všech obyvatel říše. Jelikož se tedy jednalo o menšinové náboženství, tak bylo pronásledováno. Řím toleroval judaismus jako starobyrou náboženskou víru. Zpočátku i křesťané měli podobné postavení. Nicméně po smrti Ježíše Krista však Židé a křesťané začali zdůrazňovat rozdíly, které jsou mezi nimi. Křesťané se odmítali podřizovat nařízením římských císařů, což bylo bráno jako velezrada a mělo zásadní podíl na stigmatizaci křesťanů. Zatímco tedy Židé často představovali významné členy společnosti, tak křesťané byli většinou pouze členy té okrajové části společnosti, bez jakéhokoliv majetku a jako takoví se stávali často oběťmi pronásledování. Téměř 300 let přežívala křesťanství jako víra utlačované menšiny v rámci římské říše. V roce 313 se však jeho osud změnil. V tzv. Ediktu milánském byla zrovnoprávněna všechna náboženství. Za několik málo let se pak křesťanství stává oficiálním náboženstvím celého impéria. Tuto ohromující přeměnu společnosti měl na svědomí jeden muž – císař Konstantin.

6.2 Středověk

Pro období středověku jsou charakteristické především křížové výpravy a inkvizice v Evropě. Prvním z proklamovaných cílů bylo osvobození svatých míst na čele s Jeruzalémem. Tento cíl byl dosáhnout. Nikoliv však na dlouho, pouze na několik generací a to za obrovskou cenu. Křesťanský fanatismus měl na svědomí vyvražďování křesťanů, muslimů a Židů.

Pomoc východním církvím „očistit je od nevěřících“ byla pouze iluzí. Křížáci se kromě násilného podrobení si lidí též snažili přivlastnit si jejich majetek. Dá se tedy v klidu říci, že křížové výpravy byly především dobovačným válečným tažením, které bylo schováno pod rouškou misionářských misí. Po krátkých obdobích nadvlády křesťanů se však muslimové rozhodli dobýt si svá území zpět. To se jim také podařilo. Začala tedy doba válek o území, ve kterých proti sobě válčili křesťané a muslimové. Nicméně často docházelo ke koalicím, které vznikaly s vidinou dobýt co nejvíce území a to si pak rozdělit. Z původního předpokladu válek křesťanů proti muslimům se tedy stala válka všech proti všem s jediným cílem – získat co nejvíce území a majetku.

Inkvizice byla institucí katolické církve. Jejím úkolem bylo vyhledávat osoby, jejíž

myšlení a činy se neshodovali s učení církve. Aktivita této instituce je spojena s obdobím nazývaným „období temna“. Kořeny tohoto myšlení však můžeme hledat již na sklonku antiky. Církevní konsily formulovaly teologické názory, které se pak staly určitou normou. Ti, kdo je nepřijali, byli vyloučeni ze společenství. V případech, že se stalo křesťanství státním náboženstvím, tak i výše zmíněná usnesení se stala platnými zákony a právě instituce inkvizice trestala jejich nedodržování.

S fungování inkvizice jde poté ruku v ruce zakazování knih, jejich následné pálení, pronásledování inteligence, která se nehodlala smířit s církevními dogmaty a v neposlední řadě loupění a zabavování majetku pod rouškou Božích přikázání. Za nejdůslednější inkvizice historici považují tu španělskou, která na příkaz Ferdinanda Aragonského a Isabelly Kastilské rozhodli v roce 1492 pro nábožensky „čisté“ Španělsko, což znamenalo vystěhování všech židů a muslimů. Ten, kdo nechtěl odejít, se musel buď nechat pokřtít a přistoupit na křesťanskou víru nebo byl zabit.

Pravdou zůstává, že období středověku, kdy fungovala instituce inkvizice, bylo a dodnes patří k nejčernějším obdobím evropských dějin. Neustále pronásledování, vraždění, válčení ve jménu božím způsobilo, že výše zmíněný úsek našich dějin je nazýván „obdobím temna“, neboli obdobím bez ekonomického či kulturního růstu.

6.3 Novověk

S nástupem renesance, reformace a následně osvícenství se do popředí zájmu dostalo umění, kultura a především věda. Vědecké teze následovníků Galilea či Koperníka vyvracely zaběhnuté pravdy o Zemi jako středu vesmíru, což bylo jedno z nejzákladnějších dogmat tehdejší církve. Mnoho astronomů, fyziků či matematiků bylo zabito, jelikož svým bádáním se znelíbili církvi. Obecně však platí, že čím více se do popředí dostával věda, tím více ustupovalo náboženství. Filosofové a přírodovědci neustále dokazovali, že život jako takový prošel určitými evolučními stádii a že v popředí zájmu by mělo být především zdokonalování sama sebe, vzdělávání se, zpříjemňování si životních podmínek a celkově blaho. Nikoliv neustálé prosení nadpřirozených bytostí o zázrak.

U konfliktů, které byly (a jsou) v 20. a 21. století je velmi obtížné, a přitom dosti

odvážné, říci, že se jedná o náboženské války. Mnoho odborníků (například M. Mendel, S. Huntington či B. Tureček) se domnívá, že skutečná příčina tkví někde jinde nežli přímo ve víře. Patrně tím prvním problémem, který nastartoval nepřátelství mezi muslimy a Západem v moderních dějinách je podle Miloše Mendela nešťastné umístění Izraele – Židovského státu, mezi okolní státy, ve kterých má zásadní podíl obyvatelstvo vyznávající „výbušný“ islám. [Orientální ústav 2002: on-line] Většina muslimů považuje vznik tohoto státu za akt, kterým se USA snaží získat vliv i v Asii. Reakce samozřejmě na sebe nenechala dlouho čekat. Od té doby trvá mezi Izraelem a sousedícími arabskými zeměmi konflikt, který vyústil v několik válek a desetiletí násilí, trvajících dodnes. Se dvěma sousedícími zeměmi (Egypt a Jordánsko) však Izrael už mírové smlouvy podepsal a nyní usiluje o dosažení dohod s Palestinci.

Mnoho následujících válek, počínaje válkou v Perském zálivu či konfliktům o přivlastnění si území Kašmíru, na první pohled evokuje pocit, že se jedná o náboženské střety. Pravdou je, že mezi sebou často bojují vyznavači jednotlivých náboženství, ale víra sama o sobě není prvotní příčinnou ke konfliktu. U války v Perském zálivu byly tou příčinnou peníze a celkově majetek, který chtěl Saddám Husajn získat od Kuvajtu. Použil k dosažení svého cíle sice provokaci Izraele, čímž by se z konfliktu mohl stát náboženský konflikt, ale nestalo se tak a v dějinách bude tato válka zapsána vždy jako válka o ropné bohatství. Ve válce o Kašmír proti sobě sice stály země vyznávající jinou víru, konkrétně muslimové a hinduisté, nicméně spor se vedl kvůli území, nikoliv víře.

Přenesme se nyní do 21. století, protože v něm se odehrála událost, která rozvířila již dosti divoké vztahy mezi Západem a arabským světem. 11. 9. 2001 zaútočily islámské fundamentalistické skupiny, resp. jejich hlavní a především nejslavnější odnož al-Kaidá na Spojené státy americké. Tento útok by se dal trochu poeticky nazvat „poslední kapkou v poháru trpělivosti“. Před tímto útokem byly konflikty mezi USA, potažmo Západem a muslimskými zeměmi víceméně diplomatický, i když se začal více vyhrocovat po bin Ládínových útocích na americkou ambasádu ve východní Africe v roce 1998. Po těchto útocích vypověděly USA otevřenou válku terorismu a s tím i vládě Talibanu v Afghánistánu (u vlády od roku 1996) a jím podporovanému hnutí al-Kaidá. Po necelém měsíci diskusí a po tom, co téměř celý svět nadšeně přislíbil pomoc v boji proti terorismu, vypukla 8. října 2001 válka formou náletů na strategicky důležitá místa Afghánistánu. Boje s posledními skupinami členů al-Kaidá a pátrání po Usama bin

Ladinovi stále pokračuje.

Nejčerstvějším sporem, který proti sobě postavil Západ a Islám je pak válka v Iráku, někdy také nazývána „Druhá válka v Zálivu“. Tento konflikt byl zahájen spojeneckou invazí do Iráku v roce 2003. Koalice vedená Spojenými státy svrhla diktátorský režim Saddáma Husajna, zahájila okupaci Iráku, což vedlo k asymetrickému konfliktu s povstaleckými skupinami a k rozpoutání občanské války mezi Šííty a Sunnity. Skutečné příčiny války (poté, co se tvrzení o zbraních hromadného ničení v rukou iráckého režimu a jeho údajné podpoře al- Kaidě neprokázala jako pravdivá), stejně jako průběh americké okupace, zůstávají předmětem sporu.

Jak jsem se snažil ukázat v této části, tak náboženské konflikty jsou problémem táhnoucím se napříč lidskými dějinami. V současné době je však více palčivější díky moderním zbraním (hromadného ničení nevyjímaje). Například manželé Tofflerovi se ve své knize „Válka a antiválka“ zabývají mimo jiné válkami způsobenými náboženstvím a především pak válkami způsobenými odlišnými charaktery civilizací vystavených na náboženských dogmatech. Je téměř nepředstavitelné, co by se stalo v případě, že by vypukla opravdová celosvětová válka mezi vyznavači jednotlivých náboženství. Jisté je pouze to, že nyní stojíme na jejím pokraji a v dnešní době není většího úkolu, než tuto hrozbu odvrátit.

„To se nepodaří tehdy, když budou mít hlavní slovo nesmiřitelné extremistické síly, neochotné a neschopné vést dialog. K dialogu je nutné uznat, že i partner má pravdu,“

napsal dotazovaný M. K. jako odpověď moji otázku, zda-li je reálné mírové soužití křesťanů a muslimů. Válka mezi muslimy a křesťany by jednoznačně přerostla do mezinárodních konfliktů odlišných kultur a je více než jisté, že by znamenala naprostou katastrofu pro celý svět.

7. Extrémně militantní fundamentalismus

Militantní fundamentalistické organizace – ať už křesťanské, islámské či hinduistické – využívají k šíření svých náboženských myšlenek mnohdy prostředky, které jako vedlejší efekt způsobují smrt nevinných lidí. V souvislosti s těmito činy se mluví o náboženském terorismu. S tímto pojmem jsou v posledních letech spojeny především islámské organizace, které ve svých programových prohlášeních vyzývají k potrestání „západních bezvěrců“. Za tento fakt vděčíme tomu především médiím, které jsou pro běžného občana ze západních zemí zprostředkovatelem informací. Pojem terorismus totiž rozhodně není cizí ani křesťanům. Pokud zabrousíme do historie, tak zjistíme, že dějiny křesťanství jsou plné aktivit, které bychom v současné době nazvali terorismus. Jen namátkou se můžu zmínit o husitských válkách, kde vypalování vesnic a zabíjení nevinných lidí Křižáky či Husity bychom mohli kvalifikovat také jako teroristické činy. (Tématem husitských válek se například zabývá Jan Bauer ve své knize „Husitské války - podvržená legenda“.)

Pojem terorismus rozhodně není totožný s pojmem islám, jak se může podle sdělovacích prostředků mnohdy zdát. Odsoudit všechny muslimy na základě aktivit několika fundamentalisticky zaměřených skupin by nebylo slušné, protože terorismus není pouze muslimskou záležitostí. „Nehovoří se o křesťanském, židovském, buddhistickém či hinduistickém terorismu v souvislosti s děním v Severním Irsku či Izraeli, se sektou Óm Šinrikjó v Japonsku nebo násilím RSSS či Šivovy armády v Indii.“ [Kropáček 2002: 111]. Břetislav Tureček upozorňuje, že „(...)se válčí v Jižní Americe, kde zoufalé vesničany terorizují komunistické i pravicové gerily. Krev vinných i nevinných teče i v mnoha koutech Indie, kde se ozbrojenci zaštiťují učením někdejšího čínského diktátora Mao Ce-Tunga, i třeba právy různých kmenů a národů, a kde se čas od času teroru na muslimské menšině dopouštějí většinoví hinduisté. [Tureček 2007: 150] Břetislav Tureček mě ještě v odpovědích na mé otázky důrazně upozornil mimo jiné na fakt, že

„(...)ona je to kolikrát shoda náhod, že se násilí děje v muslimském světě, protože podobné a ještě horší věci se často dějí v nemuslimských zemích. Například Afrika – Sierra Leone či Pobřeží Slonoviny, kde proběhli krvavé občanské války s desítkami tisíc

mrtvých, ve kterých zfanatizované a zfetované děti mačetami sekali své spolužáky. Sekali si ruce, 10letí kluci stříleli do svých sousedů, to jsou děsivé věci. A takovéhle zrůdy z těch lidí neudělal islám, ale prostě nějaká jiná ideologie. V Ugandě existuje 'Armáda božího odporu' (Lord's Resistance Army), což je křesťanská teroristická organizace, které ovšem nikdo nikdy neřekne teroristická – tak jsme zvyklí říkat muslimům. Zvěrstva tedy mnohdy vyvěrají z islámu, ale mnohdy nikoliv.“

Teroristické atentáty můžeme označit za jednu z forem boje za nějakou myšlenku. V našem případě za náboženskou myšlenku či přesvědčení. Je v podstatě jedno jestli útoky páchá muslimská fundamentalistická organizace typu Al-Kaidá, křesťanská Lord's resistance army či Šivova armáda v Indii.

8. Skutečné příčiny konfliktů mezi civilizacemi

Jedna z nejzajímavějších otázek, která je v souvislosti s muslimskou a křesťanskou (v našem případě Západní) společností pokládána, a která patří také k výzkumným otázkám mé bakalářské práce, zní: Co konkrétně způsobuje problematické vztahy mezi islámem a Západem?

Je velmi obtížné charakterizovat všechny příčiny sporů mezi Západní a islámskou civilizací, protože každým dnem přibývají další a další. O těch několika základních, mediálně nejfrekventovanějších, se zmíníme v následující části. Nejprve se však zkusme podívat tak trochu „pod povrch“ a zkusme se zaměřit na příčiny, které nejsou tolik mediálně zajímavé, aby byly neustále dokola omílány v tisku.

Dovolím si zde odcitovat část myšlenek Miloše Mendela. Zaprvé z důvodu, že jeho názory shledávám vysoce sofistickovanými, a zadruhé, že jsem přesvědčen o stručnosti a jasnosti této pasáže a jakákoliv redukce by byla jen na škodu.

Miloš Mendel vidí odpověď na výše položenou otázku následovně: „Po zhroucení Sovětského svazu, oslabení ekonomického a vojenského potenciálu Evropy a rezignaci Číny na výraznější velmocenské ambice Spojeným státům dnes téměř nic nebrání, aby své národní zájmy hájily v kterékoli části světa. Obecně pocitovaný a projevovaný antiamerikanismus v islámské civilizaci má především politické, resp. ideologické, a nikoli kulturní nebo civilizační příčiny. Týká se vztahu USA s různými státy nebo opozičními skupinami těchto států. Vyplývá především z následujících skutečností:

1. USA podporují diktátorské režimy, které jsou v očích tamější veřejnosti nelegitimní – ať už z pohledu islámského právního vědomí (příchod k moci), obecně etického pohledu (uplatňování moci brutálními způsoby) nebo z pohledu ideově-politického, totiž právě pro zjevný rozpor mezi vlasteneckou a zbožnou rétorikou režimů a jejich praktickou servilitou vůči světové velmoci. Většinou jde o kombinaci všech tří aspektů. “ [Orientální ústav 2002: on-line] Islám se často stává také prostředkem opozice vůči autoritářským vládcům v dnešním arabském světě. Je brán jako jakási alternativa ke zkorumpovaným světským diktaturám. Nutno však podotknout, že často právem je muslimové označují jako „import ze Západu“, jelikož mnohokrát se jedná (a jednalo) o režimy a vůdce, kteří jsou veřejně či neveřejně

podporování západními státy nebo Ruskem. Jako bezpečný a spravedlivý protipól pak muslimové vnímají teokratickou vládu islámu. „Lidé v arabských a muslimských zemích si nepřejí o nic méně svobody než lidé na Západě. Diktátorské a autoritářské režimy nejsou výsledkem náboženství. Vychází to spíš z místních podmínek a také z toho, že Západ tyto režimy podporuje. Říkám tedy: přestaňte podporovat autoritářské režimy a diktatury ve světě,“ [Tureček 2007: 169] cituje ve své knize Břetislav Tureček Mohameda Alího.

2. „USA poskytují absolutní a nezvratitelnou podporu Izraeli, státu, který je ve většině afroasijských zemí (nejen muslimských) chápán jako poslední produkt klasického kolonialismu, neboť koloniální Evropa mu umožnila vzniknout a poskytla kolonizační lidský potenciál. Od vzniku Izraele jsou USA považovány nejen za přímo zodpovědné za všechno bezpráví páchané na tamějším arabském obyvatelstvu, ale především za to, že Izrael slouží k prosazování zájmů USA na Blízkém východě. Tento aspekt antiamerikanismu ovšem nemá zdaleka tak silný nábožensko-ideologický osten, jak se někdy uvádí ve sdělovacích prostředcích. Podstata konfliktu je politická a její ideologizace či převádění na náboženskou rovinu v některých islámských zemích bývá spíše součástí tamějšího vnitropolitického boje nebo formální složkou režimní rétoriky. Některé islámské režimy na chmurném osudu palestinských Arabů ideologicky vysloveně parazitují.

3. Soudě podle mnohých reakcí a indicií, politická reprezentace USA projevuje při upevňování svých mocenských pozic velmi málo pochopení a respektu pro národní aspirace islámských států, nezajímá se o historický vklad a hodnoty kulturního dědictví Arabů nebo jiných etnik, svá jednání vedou často bez tlumočnicků arabštiny a přirozeně očekávají, že partnerská delegace přijme za jednacím jazyk angličtinu, často jednájí velmi pragmaticky, přímočaře a s přílišnou dávkou bohorovnosti. Na takové chování jsou politická místa i veřejné mínění v Asii a Africe značně citlivé. Islámské státy v případě USA postrádají jistý, byť formální projev úcty a noblesy, na niž jsou zvyklé u Angličanů a Francouzů. Tento postoj nepochybně živí politický komplex méněcennosti, jímž islámské státy a etnika trpí, a pocit frustrace z toho, že vojensky a hospodářsky silnější strana s nimi často jedná jako s nerovným partnerem. Jakkoli nám tento aspekt

antiamerikanismu připadá malicherný a nepodstatný, je nesmírně důležitý v oblastech, kde máme co do činění s živým nacionalismem, s jeho iracionalitou a impulsivností, s odlišnými rysy politické kultury, s neochotou podřídit se chladnokrevným kalkulacím západního světa.“ [Orientální ústav 2002: on-line]

Respondentů jsem se zeptal na stejnou otázku, neboli „Jaké jsou podle Vás nejdůležitější příčiny náboženských konfliktů současnosti?“ Odpovědi na otázku byly velice zajímavé, dotazovaní poukazovali především na politické neshody, velký vliv fundamentalistických náboženských organizací, který zamezuje plodnému dialogu, pýchu, xenofobii a v neposlední řadě také historii, která ukazuje, že soužití křesťanů s islámem bylo vždy komplikované. Například pan N. A. mi odpověděl následovně:

„Neschopnost se domluvit, neochota vést dialog, neúcta k člověku, z pozice křesťana je možné říci i neúcta k Božímu stvoření,... a samozřejmě náboženský fundamentalismus na jakékoliv straně.“

Nejzajímavější odpovědi však shledávám tu od pana S.V., který uvedl jako nejdůležitější příčiny tyto:

„Rigidita lidského myšlení a neschopnost většiny lidí myslet mimo své ztuhlé konceptuální představy o světě. Konkrétně islám je učebnicovou ukázkou takové rigidity. Na psychologické úrovni jsou to emoce jako hněv a pýcha, na společenské úrovni klanový způsob uvažování a nevyvážený poměr mezi důrazem na klan a individualismem, který jako protiváha v muslimských společnostech prakticky neexistuje. To vše umocněno silou organizovaného náboženství a států.“

9. Mediální hra

Zkusme se nyní kriticky podívat na špičku ledovce, v našem případě tedy problémy (a výtky), které jsou neustále propírány tiskem. Jsou ve skutečnosti muslimové proti Západu tak zaujatí anebo je to spíše falešná domněnka obyvatel Západu? Je za těmi všemi teroristickými útoky, či verbálními i neverbálními napadeními, jiná příčina nežli ono muslimy deklarovaná snaha korumpovat a kazit svět islámu? Domnívám se, že teorií je spousta, liší se od sebe více či méně, nicméně nejčastěji jsou založeny na 2 různých základech: finanční kapitál a víra.

9.1 Víra

Začněme od konce a podívejme se na to, jakým způsobem přistupuje základní text islámu Korán k jinověrcům či bezvěrcům. V Koránu se říká, že nejdůležitější je láska k bližnímu a pomoc potřebnému. V téže knize se však také píše, že muslimové mají pronásledovat a nemilosrdně zabít všechny jinověrce a především vyhnat je z míst odkud oni vyhnali muslimy. V podstatě zde tedy máme dva protipóly – Korán nabádá jak k válčení, tak k lásce. Muslimové mají šířit (i násilím!) svojí víru a také musejí dávat část ze svého platu, tzv. zakát, pro potřebné. Každý člověk si tedy může vybrat, jakým muslimem bude – zda válčícím agresorem či v klidu rozjímajícím filosofem. To v křesťanství to je jednodušší. K tomu, aby správný křesťan byl vykoupen ze svých hříchů, se musí držet desatera, ve kterém je mimo jiné řečeno „nezabiješ“. Tzn. pro křesťany je zabíjení tabu v jakékoliv situaci. Je tedy o to více podivné, proč už tisíce let to činí. Vzpomeňme na období temna, středověk a všeobecně všechny křížové výpravy. Španělská inkvizice je dodnes asi nejkrutější organizací, které kdy na světě fungovala. Bez nároku na jakýkoliv soud byli mučeni a zabíjeni muži, ženy a také děti pouze na základě toho, že nebyli správnými katolíky. A nutno podotknout, že tu „správnost“ určovali církevní představitelé často pouze podle subjektivních dojmů a pocitů. (K tomu více Jiří Chalupa: „Inkvizice - stručné dějiny hanebnosti“)

9.2 Finanční kapitál

Druhým často zmiňovaným faktorem obsaženým v nejrůznějších „vše-vysvětlujících“ teoriích, je finanční kapitál. Především pak peníze z ropy. Týká se to především západních zemí v čele s USA. Ropa je v dnešní době surovina, bez které by fungování světa takovým způsobem, jakým jsme zvyklí, nebylo možné. Bohužel (samozřejmě pro Západ) největší světová zásoba ropy leží pod zeměmi Blízkého východu tedy pod zeměmi, které jsou ovládány muslimy. Západní země si toto uvědomují, a jelikož převzít moc nad touto oblastí by bylo finančně, politicky i vojensky v podstatě neproveditelné, tak se snaží o to zajistit zde alespoň mír. Častokrát za cenu podpory nedemokratických režimů. Luboš Kropáček říká, že „Západ má zájem především na stabilitě oblasti, odkud čerpá ropu, a tu zajistí režimy tvrdé ruky lépe než otevření politického prostoru těžko vypočitatelným islamistům, takže v podstatě podporuje status quo a téma lidských práv nastoluje jen výběrově.“ [Kropáček 2002: 92] Což ale samozřejmě provokuje tyto převážně islámské země, jelikož radit si od západních „bezvěrců“ je pro ně urážka jejich hrdosti. Peníze, které utrží tyto země z prodeje černého zlata, používají také z části na rozvoj své lokality. „Svého ropného bohatství využívaly k podpoře a financování islámského obrození vlády Saudské Arábie, Libye i dalších zemí, přičemž toto bohatství zbavilo muslimy fascinace západní kulturou a přivedlo je k hlubokému zájmu o kulturu vlastní a k touze prosazovat významnost islámu i v neislámských společnostech“, [Huntington 2001: 129] poznamenal již před několika lety Samuel Huntington. Čím více tedy tyto země bohatnou a čím více se stávají samostatnými, tak samozřejmě tím méně mají zájem o to, aby se jim někdo pletl do jejich vlastního života. „Na konkrétnější rovině lze říci, že obrození islámu podněcovala a poháněla konjunktura ropného průmyslu, k níž došlo v sedmdesátých letech a díky které prudce vzrostlo bohatství i moc mnoha muslimských zemí. V důsledku toho došlo k inverzi vztahu dominance – subordinace, který existoval mezi těmito státy a západem.“ [Huntington 2001: 129] Bohužel Západ si toto neuvědomil dostatečně včas a neustálým „bodáním do vosího hnízda“ si proti sobě postavil těžkého soupeře – islámské země, které samozřejmě drží při sobě v touze „porazit“ Západ.

10. Politika společným jmenovatelem většiny problémů

Politika ovlivňuje životy téměř všech obyvatel této planety, a jelikož existuje velké množství přístupů ke stylu výkonu vládnutí, tak je zřejmé, že nastává mnohde boj mezi jednotlivými principy. V dřívější době jsme byli svědky sporů mezi křesťanstvím a sekularizačními tendencemi, v nedávné době existoval velmi tuhý boj mezi kapitalismem a komunismem. V současné době jsme svědky (mimo jiné) ideologických střetů mezi politikou západního stylu reprezentovanou USA a EU a politikou praktikovanou islámskými zeměmi. V každém období dějin, o kterém jsem se v části věnované konfliktům zmínil, byly na denním pořádku střety odlišných názorů a tendencí.

Musíme se tedy smířit s faktem, že politika hraje ve vzájemných vztazích mezi západní civilizací a islámskou zcela zásadní roli. Jednání Západu je proto častokrát vedeno především vypočítavostí.

„Všimněme si, že Západ vůbec nekritizuje muslimskou velmi fundamentalistickou Saudskou Arábii – prostě ji potřebuje. Zato kritizuje Irán, který má své vlastní ambice, které se kříží s těmi ambicemi západu. Kritizují, že v Iránu není zvolený nejvyšší vůdce, že vedení není zvolené – což je pravda, ale v Iránu jsou parlamentní volby; lidé si volí třeba prezidenta, mají komunální volby. Iránci mají každý rok nějaké volby, přesto Západ kritizuje Irán jako nejméně demokratickou zemi na Blízkém východě. A přitom jiné země, jako zmíněná Saúdská Arábie, kde volby nejsou žádné, nekritizuje prakticky nikdo. Islám není prvotní překážkou, to teprve v případě, když je potřeba hledat argumenty pro nějaké nepřátelství. Když je potřeba vysvětlit lidem, proč je někde jakási mocenská bariéra, tak je lepší nežli říkat 'nám jde o ropu, my Saúdskou Arábii potřebujeme a Irán nám přerůstá přes hlavu,' tak je lépe mluvit o tom, že Irán je nedemokratická země a v Saúdské Arábii nad tím zavírat oči.“

Samozřejmě tento fenomén není vlastní pouze zemím Západu. Politika v muslimském světě hraje stejně důležitou roli jako v tom západním. Rozdíl je pouze v intenzitě s jakou do výkonu vlády zasahuje náboženství.

„Nedělejte si iluze o muslimském světě – i muslimské státy mají své zájmy a teprve dodatečně je halí do ideologie. Aby nějaký muslimský vůdce vysvětlil řadovým nevzdělaným lidem proč je v konfliktu s jinou zemí, tak náboženství je nejlepším způsobem jak to těm lidem předhodit, jak jim to zaobalit, aby to pro ně bylo stravitelné a vzali tu věc za svou,“

upozorňuje mě pan Tureček v odpovědi na otázku: Co je v muslimském světě nejvíce vytýkáno západním zemím?

Někteří (konkrétně 3) respondenti, kteří se zúčastnili mého dotazníkového šetření, uvedli v odpovědi na otázku „Z jakých důvodů podle Vás není reálné mírové soužití věřících?“ také jako hlavní faktor politiku. Uvedu pro ilustraci odpověď pana J. H., který napsal:

„Tam, kde by existovala vůle překonat náboženské rozdíly a začít navazovat plodné vztahy, často udeří jako blesk z čistého nebe nějaký politický problém, který tyto tendence opět na značnou dobu odsune do pozadí.“

11. Výběr faktorů ovlivňujících vzájemné vztahy

Zajímavou hypotézu ve své knize „Střet civilizací“ předložil již zmiňovaný Samuel Huntington. Ten se domnívá, že jednou z příčin problematických vztahů mezi islámskou a západní společností je také vysoký populační růst té prvně jmenované. „Bezprostředním důsledkem muslimského populačního růstu byl značný počet nezaměstnaných mladých lidí naplněných nespokojeností. Z nich se pak rekrutovali přívrženci islámské věci, vyvíjeli tlak na sousední národy a stěhovali se na Západ.“ [Huntington 2001: 251]

Dalšími faktory pak jsou především vlastní důvěra muslimů ve svůj jedinečný charakter a hodnoty vlastní civilizace. Břetislav Tureček říká, že

„tito lidé (muslimové –pozn. Moravčík) argumentují uvolněnou morálkou na Západě, existencí nemanželských dětí, obrovské míry rozvodů, mimomanželských vztahů, předmanželského sexu – to jsou vše pro ně důkazy, že západní civilizace je na cestě z kopce. A tito lidé tedy považují svoji muslimskou kulturu, morálku a filosofii za nadřazenou, kvalitnější a osvědčenou. Proto třeba i ti nejchudší obyvatelé Afghánistánu na nás koukají z vrchu, z patra. Podle nich sice máme hodně peněz, techniky, jsme schopni jim rozbombardovat celou zemi, ale přesto jsme jenom lidé zkažení, přinášející jenom zmar a rozvrat.“

Na druhou stranu ale z vlastní zkušenosti dodává, že při setkáních s demonstranty proti Západu se setkal s velmi překvapivým jevem – totiž

„výtky proti Západu jsou často velmi umělé a kolikrát když s těmi demonstranty mluvíte, tak vám řeknou – ‘ano, já jsem demonstroval proti Evropě, proti Americe. Jo a vy se ptáte, kde bych chtěl bydlet? – Chtěl bych bydlet v Americe, čekám jen, až dostanu vystěhovalecké vízum.“

Za procesy vzestupu muslimské sebedůvěry stojí především islámské obrození z 80. let 20. století. Toto pro muslimy významné období odstartovalo do jisté míry jejich vlastní přesvědčení o nadřazenosti. Například Mohamed bývá často zobrazován

bez jakýchkoliv morálních poklesků přesto, že je o něm známo, že při svých výbojích zabil mnoho nevinných lidí pouze kvůli majetku. Často také škodí přílišné idealizování muslimské solidarity a pěstování legend a mýtů. „Jejich soudy ohledně západního egoismu jsou přehnané, stejně jako je nadsazená údajná západní snaha korumpovat a kazit svět islámu. Západ vystupuje podle těchto nových nadšenců pro džihád jako svůdce, jenž hodlá poškodit základy islámu, a k tomuto ďábelskému dílu na Západě údajně přispívá každý jedinec“, [Müller 2005: 48] říká Zdeněk Müller. Z tohoto důvodu by tedy válka proti Západu měla být totální a nedělat rozdíly mezi viníky a nevinnými. Husajn Fadlalláh, nejvyšší Šíitská autorita hnutí Hizballáh patří k těm muslimům, kteří tento názor odmítají. Říká dokonce: „Já osobně takovýhle pohled na Západ odmítám. Na Západě je vynikající věda. Ze Západu bychom měli převzít i systém sociálního zabezpečení, který u nás nefunguje, a další věci. Říkat, že Západ je semeništěm prostituce, drog a kriminality je velmi zjednodušující.“ [převzato z Tureček 2007: 63] Břetislav Tureček mi potvrdil, že nemálo muslimů sdílí Fadlalláhův názor nebo dokonce jsou ještě otevřenější k Západu. Často se jedná až o velký obdiv.

„Ti lidé často (zdaleka ne ale vždy) pohrdají svými zvyklostmi. Chtějí se z nich vymanit a mají velmi idealizovaný pohled na život na Západě, idealizují si možnosti, které máme a nevidí ty problémy, které nám ten náš životní styl přináší. Oni vidí svobodu, kterou máme, ale nevidí, že se nám zase rozvolňují ty rodinné vazby. Koukají na nás často z opačného pólu a často se stydí za to, kde žijí.“

Ač Miloš Mendel ne vždy souhlasil s názory Samuela Huntingtna, tak při analýze důvodů vzniku napětí mezi islámem a Západem se u jednoho bodu vzácně shodli. Oba tvrdí, že velkým problémem jsou západní „snahy univerzalizovat vlastní hodnoty a instituce, udržet si hospodářskou i vojenskou nadřazenost, stejně jako pokusy o intervence v konfliktech muslimského světa.“ [Huntington 2001: 251] Bohužel pravdou zůstává, že některá prohlášení západních politiků jsou zbytečně útočná a nerespektují vyznání „nepřítele“. Mezi tradičně nejvíce problematické bývají řazeny výroky George W. Bushe, Tony Blaira či Silvia Berlusconiho. Musíme si totiž uvědomit, že to, co nám, jakožto ateistům a lidem žijícím v západní společnosti, přijde normální, se nemusí normální a vhodné jevit muslimům. Nemalý podíl samozřejmě má na vzniklé situaci i

probíhající globalizace. Stále rostoucí kontakty a mísení se obyvatel těchto civilizací s sebou totiž přináší i určitý strach o ztrátu vlastní identity.

Je mnoho dalších faktorů, které způsobují napětí mezi oběma civilizacemi. Mnoho bodů, v nichž se jejich postoje rozcházejí. V dřívějších dobách byl jedním z těchto bodů i kontrola nad územím. Dnes její význam však výrazně poklesl. Huntington říká, že „ faktický konec západního teritoriálního imperialismu a dosavadní absence muslimské územní expanze vytvořily geografickou segregaci, takže muslimské a křesťanské komunity se přímo setkávají pouze na několika místech.“ [Huntington 2001: 252] Jedním z takovýchto míst je i území Balkánského poloostrova, kde se po rozpadu státu Jugoslávie rozzuřila krvavá válka (nejen) mezi muslimy a křesťany. Můžeme tedy bez problému říci, že „území“ není zdaleka tím největším předmětem sporů mezi islámem a Západem. Na tento „titul“ aspirují podle Huntingtona širší intercivilizační otázky – „například šíření zbraní hromadného ničení, dodržování lidských práv a demokracie, moc nad ropnými zdroji, migrace, islámský terorismus a západní vměšování se do problémů islámského světa.“ [Huntington 2001: 252]

12. Vzájemné výtky

Hlavním viníkem xenofobie vůči příslušníkům odlišných kultur jsou především média. V rámci zvyšování atraktivity jsou často čtenářům či posluchačům představovány negativní kauzy. Jejich frekvence je obzvláště v dnešní době velmi vysoká a má velký vliv na pohled na ty „druhé“.

Muslimové vidí obyvatele Západu jako požitkářské bezvěrce, kteří jsou schopni obětovat vše pro vlastní dobro a nikoliv pro dobro svých nejbližších. Konkrétně individualizace, která je preferovaná v naší společnosti, je pro muslimy nepochopitelná a odsouzeníhodná. Samozřejmě ale platí, že ne každému na Západě jde o vlastní štěstí a nelze jen lacině paušalizovat a hodnotit každého podle stejných kritérií. Také nařčení z bezvěrectví je neoprávněné, protože stále je pravdou, že nezanedbatelná část obyvatel západních společností je věřícími.

Opačným směrem pak směřují výtky ohledně dodržování lidských práv a především vztah k ženám. I v tomto případě samozřejmě lze zčásti souhlasit a zčásti ne. Kromě pravidel náboženských nejsou v souladu s moderním západním přístupem ani některé arabské kulturní prvky, které se „svezly“ s islámem při jeho expanzi do světa. Arabská společnost je tradičně silně založena na komunitarismu, ve kterém je klíčovou společenskou institucí rozvětvená rodina - kmen. Akce jednotlivce jsou posuzovány z hlediska dopadu na celou rodinu (kmen). Ostatními rodinami je každá akce příslušníka druhé rodiny vykládána jako akce, za kterou nese odpovědnost celá tato rodina. Čest hraje v arabském světě velmi silnou roli a v kombinaci s jejím přenášením na ostatní členy rodiny, ústí ve společnost, kdy je jednatel omezen ve svém jednání zodpovědností k ostatním příslušníkům svého rodu. Toto kulturní specifikum je v příkrém kontrastu s euro - americkým individualismem a liberálním uspořádáním mezilidských vztahů. Na tento koncept se váže mnoho dalších zvyků, potenciálně působících značné problémy, pokud imigranti z islámských arabských zemí nehodlají své návyky uvést v soulad s kulturním a právním uspořádáním té západní země, ve které žijí. Problémy ovšem provázanost a pevnost rodinných svazků působí i v samotných arabských zemích, především proto, že jejich důsledkem je silný klientelismus a korupce. Od člověka dosazeného do vyšší státní funkce se přirozeně

očekává, že bude do dalších funkcí jmenovat další členy své rodiny, což je naopak v západním světě vnímáno jako krajně nevhodné a nemorální.

Je nezbytné se však podívat na tuto problematiku také z jiného úhlu. Břetislav Tureček upozorňuje, že „v některých kmenech v Pákistánu zavádění pro Západ nepřijatelných či přinejmenším nepochopitelných prvků náboženského práva a mravního kodexu se střetává s daleko konzervativnějšími tradicemi kmenovými – například když žena odhalí svou tvář před (na některých Pákistánských a Afghánských územích – pozn. Moravčík) cizím mužem, stane se ostudou celé své rodiny. Umožnění jakékoliv komunikace s ním je tak těžkým zločinem, že vede k drastickým trestům - zpravidla smrti.“ [Tureček 2007: 85]

12.1 Výtka největší, aneb postavení ženy v islámu

Podle fundamentalistických muslimských doktrín je postavení ženy ve společnosti podřadné. Uvědomme si ale, že toto neplatí po celou dobu od vzniku islámu; Břetislav Tureček upozorňuje: „V prvopočátcích kmenové společnosti se ženy těšily značné míře svobody, v 15. a 16. století se aktivně podílely na válkách, někdy dokonce velely bojovníkům, a účastnily se shromáždění vlivných rodů. Oddělení mužů a žen je poměrně novou věcí související s otevíráním jejich země cizím příchozím.“ [Tureček 2007: 102] Otázkou zůstává, kolik z muslimů se řídí těmito fundamentalistickými doktrínami a kolik z nich svůj život žije přesně podle nich? Miloš Mendel se nad tímto tématem pozastavuje a říká: „V islámských zemích žijí desetitisíce provdaných Evropanek a Američanek. Některé možná prožijí trauma ve stylu novely 'Bez dcerky neodejdu', ale naprostá většina jich tam prožije plnohodnotný život v individuální rodině ve velkoměstě, nebo v kruhu tradiční velkorodiny, v každém případě nezažívají nic tak výrazně odlišného od situace, v níž by se ocitly, kdyby se vdaly do některých oblastí Řecka, Srbska, Portugalska nebo na Sicílii.“ [Orientální ústav 2002: on-line] Právě oblasti v Jižní Evropě jsou mnohokrát svými tradicemi a zvyky bližší se Severní Afrikou nežli se zbytkem Evropy. Například při lpění na rodové příslušnosti či bránění vlastní cti.

K postavení žen v muslimském světě se ve své knize 'Světla a stíny islámu' vyjadřuje i žurnalista Břetislav Tureček. Především upozorňuje na krátkozraké

paušalizování, protože postavení žen ve společnosti se liší především podle regionů. „Někde se už ženy dopracovaly do funkce premiérek, což byl případ Bénazír Bhuttové v Pákistánu, Tansu Cillerové v Turecku nebo Chálidy Zíaové v Bangladéši. V některých zemích a oblastech jsou ženy do velké míry z veřejného života vytlačeny – v Saúdské Arábii dokonce ani nesmějí řídit auto,“ [Tureček 2007: 112] doslova píše. Musíme si ale uvědomit, že úporná snaha přenést západní zvyky do islámské společnosti nesmí být prováděna bez diskuzí s těmi, kterých se má změna týkat. Pro uvedení příkladu využije slova pana Turečka, který říká, že nošení búrek, které zakrývají ženám celý obličej, je pro afghánské ženy tradicí, takže o jejich sundání nechtějí ani slyšet. V Iránu dokonce v jednu chvíli byl zákaz nošení Čádoru (obdoba búrky) a strhli se kvůli tomu vlny protestů. „Zákaz zahalování by ženám nepomohl. Naopak by je ještě více izoloval, protože by narušil rodinné vazby – a ty jsou v této společnosti naprostý základ. Když žena závoj nebo burku odloží, je to jen proto, že se na tom shodla její rodina, především manžel, otec nebo bratři. Nelze na to tedy pohlížet jako na omezování svobody, pro ty ženy to je tak zakořeněný zvyk, že si nedovedou bez něj představit žít. Samozřejmě se bavíme o různých vesnických kmenech, protože ve větších městech je morálka jiná – ikdyž ženu alespoň bez šátku tam nenaleznete.“ [Tureček 2007: 87]

Není tedy možné hodnotit v závažné společenské otázce islám jako celek. Pokud bychom se toho dopustili, tak zásadním způsobem ohrozíme možnost dobrat se jakéhokoliv racionálního řešení. Islámská civilizace se svým počtem členů pomalu (ale jistě) blíží té naší západní. Je tedy obrovská, diferencovaná. Stejně tak jako zvyky a životní styl Italů jsou diametrálně odlišné od těch švédských, Ukrajinci přistupují ke společenským otázkám jinak nežli Američané, tak samozřejmě jednotlivé státy (dokonce i kmeny, rodiny) v rámci islámského společenství mají odlišný přístup ke společnosti. To že příslušnice různých kmenů v Afgánských horách nosí búrky, které je zahalují od hlavy až k patě, neznamená, že v Bagdádě, Maroku, Teheránu nebo Rijádu nenaleznete ženy oblečené podle poslední módy. Břetislav Tureček ve své knize například cituje pracovníci OSN Nancy Hatch Dupreeová, která dokonce říká: „Tvrdím, že ženská otázka (například) v Afghánistánu je zveličována a překrucována západními feministkami. A přijedete-li se samy podívat na realitu, dáte mi zapravdu.“ [Tureček 2007: 89]

Je neuvážené srovnávat malou Pákistánskou vesničku, která způsobem svého života ideálně zapadá do středověku, s mnohamilionovými aglomeracemi. Stejně tak jako nemůžeme srovnávat zvyky a tradice moravských maloměst s tradicemi uznávanými v New Yorku. Pro uvedení dalšího názorného příkladu použiji zastaralý pohled na islámský svět jako na prostředí, kde se běžně za pro nás malicherné prohřešky lidé popravují, nebo v ideálním případě pouze tělesně mučí. Asma Džahánigrová – emisarka OSN – k trestům, mučení a popravám v islámském světě říká „když byli v Pákistánu v 80. letech lidé takto věšeni, probíhaly proti tomu obrovské demonstrace a vláda musela popravy zastavit, přestože šlo o vojenský režim generála Zijául Haka. Muslimské je i Tunisko, Bangladéš, Turecko nebo Indonésie, a tam se také neutínají ruce.“ [Tureček 2007: 74]

13. Islám a Západ – vzájemné vztahy a (úspěšná) snaha o integraci

Vztah mezi Západem, v tomto pojetí myšleno Evropou či Amerikou, a islámem je komplikovaný už několik desetiletí. Respektive staletí, nicméně v době středověku či raného novověku se jednalo o vztah křesťanství – islám. Tato problematika se pouze přetransformovala do vztahu islám – Západ. Tato transformace byla zapříčiněna především tím, že nkřesťanský svět se třídí a přeskupuje.

Sousedství Evropy a islámského světa, vedoucí ke zvýšenému kontaktu obou civilizací, nás vybízí, abychom se zamysleli nad podstatou obou civilizací, nad jejich kulturními základy a hodnotami. Tím se dostávám k další z mých výzkumných otázek: Je evropská (či potažmo euro - americká neboli západní) kultura slučitelná s kulturou islámskou, přesněji řečeno islámsko-arabskou, jak na úrovni lokální, tak i globální?

Přední český odborník na téma střet civilizací Miloš Mendel k tomu říká, že: „reálné příčiny konfliktů mezi Západem a islámem vůbec nespočívají v ´civilizační nekompatibilitě,“ a vysvětluje, že pokud by existovala nějaká objektivní překážka, která by stála v cestě jakýmkoliv vztahům mezi Západem a islámem, tak by “vztahy mezi všemi západními a islámskými státy byly zatíženy chladnou ostražitostí nebo nepřátelstvím. Spojeným státům však nikdy nevadilo pěstovat ´strategické vztahy´ s konzervativně islámským režimem v Severním Jemenu, s puritánsky reformistickým režimem Saúdské Arábie, fundamentalisticky vládnoucími pučisty v Pákistánu v letech 1977 – 1988, nebo brutálním režimem generála Suharta v Indonésii. V letech 1979 – 1988 masivně podporovaly a cvičily různé frakce afghánských mudžáhidů.“ [Orientální ústav 2002: on-line] Je také samozřejmě pravdou, že žádná civilizační kritéria či předpojatosti nebránila spolupráci jak vojenské, diplomatické tak i hospodářské. Na začátku všeho se věřící především musí oprostít od dogmatu předchůdců.

Samuel Huntington je odlišného názoru, nežli Miloš Mendel. Podle něj jsou dějiny plné důkazů o tom, že islámská civilizace zkrátka není kompatibilní s křesťanskou. [Huntington 2001: 248] Přidává k tomu i své vysvětlení: „Příčiny konfliktů (...) vyplývají ze samotné povahy obou náboženství a civilizací na nich vystavěných. Na jedné straně pramenil konflikt z odlišnosti, zejména pak muslimského pojetí islámu jakožto určitého způsobu života transcendentního a spojujícího hájemství Boha a císaře, oproti pojetí

západokřesťanskému, jež říši Boží odděluje od říše císařovy. Na druhé straně však byla příčinou konfliktu i jistá podobnost: obě dvě náboženství jsou monoteistická a na svět pohlížejí dualistickou optikou, vnímají jej rozdělený na 'my' a 'oni'. Obě jsou náboženství univerzalistická, jež si činí nárok na to být jedinou pravou vírou, ke které se může přimknout celé lidstvo.“ [Huntington 2001: 250]

Prolomení silně ritualizovaného systému, jakým islám bezesporu je, by určitě napomohlo vzájemným vztahům mezi Západem a islámem. Toto „prolomení“ pak dovolí jednotlivci vůči koránu zaujmout samostatný názor, jako je tomu v křesťanství. Pokud tato situace někdy nastane, tak se bude jednat o zásadní změnu podstaty islámu. Bohužel k tomuto názoru se většina odborníků staví poněkud skepticky. Je důležité si totiž uvědomit, že Korán přikazuje muslimům podrobení se šarí'i, tedy muslimskému právu, které Arabům upravuje celý život. Šarí'a přikazuje náboženství, zvyky, obřady, kulturu, právo i politiku. Proto je nemyslitelná i idea oddělení islámu od politiky, s níž přicházejí euro - islamisté.

Problematičnost vztahů mezi západní a islámskou kulturou není převážně zapříčiněna kulturními či náboženskými odlišnostmi. Jeden příklad za všechny – „mnozí mladí lidé ze 'spřátelených' islámských zemí stráví roky studia na západních univerzitách. Někteří si prožijí svůj soukromý civilizační šok a pak hodnoty západního způsobu života po dobu studia (někdy dost vehementně) přijímají. Nemnozí si je osvojí natolik, že v hostitelské zemi zůstanou a stanou se jejich nadšenými konzumenty. Jiní se vrátí domů a přirozeně vplynou do domácího hodnotového systému, další pak své negativní zkušenosti promění v členství v některé z radikálních opozičních skupin náboženské ideové orientace, jejichž cílem bývá mj. boj proti západnímu bezvěreckému imperialismu“. [Orientální ústav 2002: on-line]

Samozřejmě toto prolínání se příslušníků civilizací, které je zapříčiněno fenoménem globalizace, není pouze jednostranné. „V islámských zemích působily a působí desetitisíce západních odborníků – vojenskými poradci počínaje a ochránci přírody konče. Někteří jsou motivováni ryze finančně a po letech se vracejí domů s neskrývanou úlevou. Jiní naopak získávají k islámskému světu pozitivní (někdy až romantický) vztah a rádi se tam vracejí.“ [Orientální ústav 2002: on-line]

Ač by se to na první pohled mohlo zdát, tak islám a modernizace nejsou žádnými protipóly. Většina muslimů samozřejmě efektivně pracuje v továrnách, někteří

používají moderní zbraně a najdou se i tací, kteří stejně jako jejich západní kolegové pěstují vědy. Není nikde psáno, že modernizace potřebuje ke svému fungování rozšiřování se nějakou určitou politickou ideologií či soustavu institucí, jako například volby či občanská sdružení. Tyto instituce nejsou nezbytné pro ekonomický růst. Z islámu tedy mohou vycházet jak manažeři, tak i rolníci.

14. Idylické vztahy jsou utopíí

„Islám je jedinou civilizací, které se kdy podařilo zpochybnit přežití Západu, přičemž to dokázal již nejméně dvakrát.“ [Huntington 2001: 249] Toto tvrzení ve své slavné knize „Střet civilizací“ použil Samuel Huntington. Z historického hlediska s tím nelze než souhlasit. Mnozí politologové pak ještě doplňují, že i bývalý Sovětský svaz v dobách studené války velmi úspěšně zpochybňoval fungování tzv. západních zemí. Významní světoví politici (aktuální činní či bývalí – především pak Bill Clinton), politologové a veřejnost ze západních zemí tvrdí, že Západ se vyloženě nepotýká s problémem islámu jako náboženstvím, nicméně jeho fundamentalisticky a extrémisticky založených skupin. Samuel Huntington k tomu však říká, že „čtrnáct století dějin nám však říká něco jiného. Vztahy mezi islámem a křesťanstvem, katolickým i pravoslavným, byly po celou tuto dobu bouřlivé – jeden pro druhého vždy představoval toho Jiného. Ve srovnání s trvalým a vysoce konfliktním vztahem mezi islámem a křesťanstvím je konflikt dvacátého století mezi liberální demokracií a marxismem – leninismem pouze prchavým a povrchní historickým fenoménem.“ [Huntington 2001: 248] Zdeněk Müller je podobného názoru: „Přes více než tisíc let se sváří islám, katolicismus a pravoslavné či ortodoxní křesťanství, nezřídka ve spojení s proti sobě stojícími říšemi. Z moderních dějin známe jen jeden krátkodobý případ, kdy tato tři náboženská vyznání dokázala koexistovat v jediném státě. Šlo o Jugoslávii, jejíž rozpad se počátkem devadesátých let 20. století neobešel bez obnovy nepřátelství a krvavých střetů katolických Chorvatů, pravoslavných Srbů a bosenských muslimů.“ [Müller 2005: 31] Z tisícileté historie téměř neexistuje trvalejší časový úsek, kdy by byli vyznavači jednotlivých náboženství schopni spolu žít na jednom území v míru. Podobný názor má i Břetislav Tureček. Na moji otázku, zda je možné někdy v budoucnu vůbec očekávat mírové soužití islámské a západní civilizace odpověděl:

„Myslím si, že to je nereálné. Jsou to dva velmi odlišné pohledy na svět; vítězstvím by už bylo to, aby ta víra nehrála roli v nějakých válkách atd. V každé komunitě (křesťanské, muslimské, židovské) budou vždy žít lidé, kteří nebudou chtít to soužití s ostatními a ti do určité míry budou určovat směr. K čemu je platné, když tisíce

muslimů budou tvrdit 'my milujeme křesťany', když ten jeden přijde a hodí bombu do kostela. Platí to samozřejmě i opačně."

Dokonce upozorňuje časté prosazování utopické myšlenky, že jednou budeme žít všichni v míru.

„Důležitější je, aby vyznavači těch náboženství spolupracovali zcela pragmaticky. Nemusejí se mít rádi, stačí, když spolu budou třeba obchodovat – a to je brzda násil,"

řekl doslova. Smutnou pravdou zůstává, že příčiny konfliktů mezi islámem a Západem vyplývají nejen ze samotné povahy obou náboženství, ale především i z civilizací na nich vystavěných.

Nelze vyjmenovat všechna místa, kde se západní a islámská kultura střetávají, protože jich je mnoho. Z toho, co bylo doposud zmíněno, logicky vyplývá, že na takovýchto místech následuje nevyhnutelně konflikt hodnot, ve kterých nikdo nehodlá ustoupit. Na celém světě je tudíž velké množství oblastí, kde probíhají násilné střety islámsko-arabské kultury s jinou – ať už západní, či hinduistickou, animalistickou nebo křesťanskou. Co však je nutné podotknout, tak v dnešním světě „navíc dochází často k prolínání nacionalismu a ortodoxního islámu, přičemž vzniká militantní a expanzionistická ideologie, která není přístupná jednání či kompromisům. V tzv. západním světě se projevuje jako fenomén terorismu, jinde po světě má charakter spíše partyzánského boje s národně-osvobozeneckými cíli, se silným náboženským podtextem.“ [Blog - Viktor Dvořák 2005: on-line]

Vizi idylického soužití muslimů a západní civilizace hodnotí jako utopickou i několik dotazovaných v mém výzkumu. Velmi častým jevem bylo volně přeneseně tvrzení „my ne, to oni za to můžou.“ Neboli cestou ke zlepšení vzájemných vztahů by měla být především snaha změnit postoj těch „druhých.“ Cituji pana M.K. jako typického „představitele“ této skupiny názorů:

„Velkou obtíž je možné spatřovat v nejednotném islámském světě – islám je často státním náboženstvím, ale nemá 'nadmárodní' vedení jako např. římskokatolická církev.“

Pan N. A. také nevěří, že by obě civilizace v budoucnu mohli nějak výrazně přeorientovat svůj postoj k té druhé, nicméně za utopickou tuto myšlenku rozhodně nepokládá. Říká doslova:

„Šance na něco takového je malá, i když ne zanedbatelná. Zárodek takového hnutí existoval na přelomu 19. - 20. století a v první polovině 20. století, následně byl přerušen revivalem islámu, který byl bohužel podporován i západními státy, včetně těch nejextrémnějších projevů islámu.“

Muslimové, kteří se zúčastnili mého dotazníkového šetření, vidí šance na bezkonfliktní soužití pouze v případě, že se obě strany budou považovat za důvěryhodného partnera, se kterým je vhodné vést dialog. Což souvisí také s politickým uspořádáním konkrétních zemí. Pan J. H. napsal:

„Dobré vzájemné vztahy samozřejmě existují i teď, o tom není pochyb. K tomu aby se to stalo pravidlem na úrovni celého muslimského světa, však není za potřeby odstranění islámu z politiky, nýbrž odstranění lidí, kteří berou islám jako páku na své voliče.“

Zlepšení vzájemných vztahů rozhodně nenapomáhá ani neochota měřit všem stejným metrem. Kriticky zkoumat islámské civilizace je v dnešní době velmi moderní záležitostí. Výsledkem pak je, že u laické veřejnosti často převládá názor, že muslimové jsou považováni za protiklad modernistů. Na druhou stranu se ale málokdo zmiňuje například o tom, že vláda George Bushe v USA byla velmi silně ovlivňována křesťanskými fundamentalisty, nebo že v Polsku jsou veřejně odsouzeni doktoři, kteří provedou potrat a tím zachrání život matce. Břetislava Turečka jsem se tedy zeptal, jak si vysvětluje, že není měřeno všem stejným metrem? Jeho odpověď je vcelku překvapující a velmi zajímavá:

„Má to jeden zásadní důvod: lidé u nás na v Evropě vědí o muslimském světě mnohem více než o tom, co se děje v poslední době ve spojených státech. Tady lidé vůbec neznají ten bigotní křesťanský fundamentalismus, extremismus, který často ovládá celá města na Západě. Nezná ty militantní kazatele křesťanské, kteří mají své televizní a zejména rozhlasové stanice v USA. Takže si myslím, že kdyby toto lidé znali, tak by hned ztratili určitou část iluzí o tom, jak vypadá křesťanství v USA. Také by lidi třeba taky překvapilo, jaký vliv má tento náboženský směr vliv na utváření americké zahraniční politiky, zejména jaký měl vliv za předchozí vlády George Bushe.“

Vyvstává tedy otázka, zda není krátkozraké sledovat a hodnotit pouze islámskou společnost a tu „naši“ nechat bez povšimnutí. Pan Tureček je ovšem skeptický v pohledu na situaci, že by obyvatelé v západním světě měli přehled i o své vlastní kultuře.

„I kdyby to lidé věděli, co se děje v té Americe, tak budou pořád mnohem více kriticky vnímat islámský svět. Je to jednoduché, prostě islámský svět je cizí pro nás a to cizí kultura pokaždé vnímá hůře nežli to vlastní, to vlastní má tendenci omlouvat, dívat se na to trošku shovívavěji než na to, co ji může ohrozit. Úplně zrcadlově stejně to uvidíme v islámském světě. Pokud je někdo kritický vůči západní kultuře, tak ho nepřesvědčíme o tom, že se na to dívá špatně, budeme-li poukazovat na zvěrstva, která páchají jiní muslimové,“ doplňuje.

15. Návrat náboženství do politiky

V poslední době jsme svědky vzrůstajících tendencí a požadavků o návrat náboženských vlivů do politiky. Ať už se jedná o Turecko či USA, Ralph Dahrendorf pro to má takovéto vysvětlení: „Hlavním důvodem je pravděpodobně skutečnost, že osvícené země světa si začaly být nejisté vlastními hodnotami, ba i samotnou osvíceností. Začal se šířit morální relativismus, což vedlo mnohé lidi k přijetí tabu všech náboženských skupin ve jménu tolerance a multikulturalismu.“ [Project Syndicate 1995: on-line]

Sekularizace byla také jedním z témat, na které jsem se ptal respondentů. V zásadě lze odpovědi rozdělit na dvě hlavní skupiny – „v žádném případě nejsem pro návrat náboženství do politiky“ a „současný stav, který máme například v ČR, mi vyhovuje. V zásadě ale neodmítám větší vliv církví.“ Pokud bychom se měli podívat na respondenty podle vyznání, tak jsem v odpovědích na tuto otázku neshledal žádné znaky, které by odlišovaly křesťany od muslimů. Jako příklad uvedu názor pana S. V. (křesťan), který říká toto:

„Ačkoliv náboženství může přinášet, a většinou i přináší, pozitivní hodnoty, poskytuje lidem morální vedení a jistá základní pravidla jednání atd, historie již dokázala, že spojení jakékoliv ideologie s mocí je až příliš vražedné.“

Zajímavý názor z „druhé skupiny“ je názor paní J.U. (křesťanka), která na otázku, zda je podle Vás důležité oddělení náboženství od státu (např. nezahrnování náboženství do ústavy dané země) odpověděla:

„Důležité to pro mě není, ale považuji tuto variantu za vhodnější.“

Posledním názorem, který si zde dovolím odcitovat, je od pana J. H. (muslim) Na výše zmíněnou otázku odpověděl následovně:

„Ano, protože ve státním zřízení mohou žít občané více vyznání. Je-li v ústavě zakotveno jediné vyznání či výrazně preferované, dochází pak k diskriminaci ostatních.“

Není však dobrá totální sekularizace, kdy se pro přehnanou rovnoprávnost všech vyznání pak lidé bojí jedno preferovat např. ve sdělovacích prostředcích apod.“

Pan J. H. nicméně nezůstal pouze u zodpovězení mé otázky a „přidal“ i stručnou charakteristiku ideálního státního zřízení:

„Za ideální považuji model kooperace, kdy jednotlivé náboženské skupiny mohou být státem podporované, morálně i finančně, a nabízejí pro všechny nějaké služby.... Ale v zásadě není vyznání závislé na státním zřízení.“

Jako poslední předkládám názor pana M. M. (muslim):

„obávám se, že naše společnost není připravena na náboženství v politice, napáchalo by to více škody, nežli užítku.“

V Muslimském světě neexistuje, nebo alespoň nemá existovat rozdíl mezi světským a církevním vedením státu - z pohledu muslimů jde o tu samou věc. Tento přístup je ale v jasném rozporu se západní neboli euroamerickou tradicí, kdy je odluka církve od státu povinná a ústavami jednotlivých států zaručená. V racionálním západním světě není prostor pro nadpřirozené skutky a lidi. Státy (i společnosti) s miliardovými obraty si uvědomily, že svěřit tu nejvyšší moc nadpřirozené bytosti, resp. Jeho jakýmsi překladatelům (kněžům, arcibiskupům či papežovi) by bylo značně riskantní. Dle islámu v nejryzejší formě je však jedinou správnou formou vlády nad určitým územím chalífát, islámská teokracie. Bohužel země jako Turecko, kterému se podařilo nastolit sekularizaci a které díky tomu začaly prosperovat, nyní mají problém se svými muslimskými občany žádajícími opětovné postavení Koránu nad ústavu.

Když už jsem si dovilil zmínit se o Turecku, tak ještě přidám zajímavý poznatek, který vyplynul z odpovědí na otázky položené respondentům. Na základě současné politické situaci v rámci Evropské unie, a především pak názorů pro přijetí Turecka do EU, jsem položil dotazovaným otázku, zda-li by případné přistoupení Turecka do EU napomohlo vzájemným vztahům mezi Západem a islámem. Z dotazovaných se nenašel nikdo, kdo by s tímto souhlasil. Například S. V. říká:

„Vstup Turecka do EU by znamenal jednak legitimizaci současného směru vývoje Turecka od sekularismu zpět k islamismu, posílení imigrace Turků do EU a tak zvýšení rasového a náboženského napětí, a nakonec dalšího silného hráče na Blízkém východě, což se nebude líbit Íránu ani arabským státům (obě tyto skupiny jsou silně nacionalistické a Arabové jsou navíc dosti rasističtí, a všichni si stále ještě pamatují osmanskou nadvládu).“

Paní V. K. se ve své odpovědi poměrně shoduje s předchozím příspěvkem, když si myslí:

„Vzhledem k mentalitě většiny muslimů se nedomnívám, že by přijetí Turecka do EU mělo později nějaký pozitivní vliv na zlepšení vztahů mezi západní a islámskou civilizací. Muslimové mají svou vlastní expanzi více než v krvi a budou se o ni snažit stále. Dialog má smysl pouze, když jej chtějí vést obě strany. Ze strany Západu jsou často snahy o dialog chápány jako slabost.“

Jako poslední použiji názor pana M. K., zní takto:

“Turecko ještě nemá vyřešeny své vnitřní problémy s Kurdy a také se sekularizací státu. Oficiálně sice ano, ale realita je trochu jiná.“

Největší islámské země jako Indonésie, Bangladéš nebo Pákistán mají vysoce sekularizovanou ústavu a právní systém pouze s některými pozůstatky v rodinném právu. V Indii a na Filipínách mají dva druhy zákonů, muslimské a sekulární (zejména v oblasti rodinného práva). Většina zemí na Blízkém východě udržuje duální systém sekulárních a náboženských soudů, přičemž náboženské soudy řeší převážně otázky manželství a dědictví. Saudská Arábie a Irán udržují Šariu jako jediný zdroj práva, včetně náboženské policie, kontrolující dodržování zásad daných tímto systémem. K tomuto Josef van Ess dodává: „křesťanství se zrodilo v poměrech světové říše; tam člověk mohl a musel dávat císařovo císaři. Islám si dokázal takovou světovou říši

vytvořit sám, a jeho vyznavači jsou odpovědni Bohu za to, jak ji spravují.“ [Van Ess 1998: 66]

Z praktického hlediska se na splynutí pojmů stát, církev a náboženství dívá Břetislav Tureček.

„Vidíme velmi vyspělé západní státy, kde je něco takového už nemyslitelné (např. Skandinávie). A je to tím, že vliv církve se nahradil jinými vlivy. Ten náboženský vliv tam už není potřeba a lidé mají možnost sledovat i jiné věci. Nepotřebují církev, aby jim určovala chod světa, chod života,“ říká.

Vyspělé západoevropské státy není možné srovnávat s těmi nejchudšími islámskými zeměmi, kde místy často vůbec nefunguje státní správa, zdravotnictví či školství. Je zapotřebí pochopit, že to, co je pro jedny krokem zpět, je pro druhé v podstatě nadějí na přežití. Břetislav Tureček shrnuje:

„Je to jednoduché: náboženství není jen chození do mešity v těchto zemích, je to osvěta, je to školství, a bez toho by i ten stát vlastně ani nemohl fungovat. Mimo jiné zrovna tak církevní instituce, kostely, kazatelé, misijní stanice či náboženské křesťanské nemocnice suplují státní úlohu v křesťanských rozvojových zemích v Africe, kde také těžko voláme po odluce státu a církve, když stát se tam nestačí o své lidi starat. V muslimském světě to vyplňují muslimské instituce. Tlačit v této situaci státy jako je Afghánistán, Pákistán aby zahnali ty náboženské instituce do ústraní, jednoduše nejde. Neznamenaloby to jen, že Pákistán nebude islámskou republikou, ale znamenalo by to také, že miliony dětí nebudou mít kam chodit do škol, že miliony lidí nebudou mít co jíst, protože teď si chodí do náboženských vývařoven. To je asi hlavní důvod, že ta civilizace, to společenské uspořádání, ten systém, státní instituce ještě nejsou tak silné, aby mohli nahradit ty náboženské. Ve chvíli, kdy silné budou, tak jako to vidíme v Evropě, tak samozřejmě bude klesat vliv náboženství a jeho propojení s tím státním aparátem.“

16. Závěr - dialog, změna a vzájemný respekt

V závěrečné části se pokusím zformulovat odpovědi na výzkumné otázky, kterými se zabývá celý text. Původním záměrem práce neměla být snaha o nástin řešení současných problému, dovolím si však k odpovědím na výzkumné otázky přidat svůj osobní názor, jakým způsobem by se vzniklé situace daly řešit.

První výzkumná otázka zněla: „Co konkrétně způsobuje problematické vztahy mezi islámem a Západem?“ V části nazvané „Skutečné příčiny konfliktů mezi civilizacemi“ jsem poukázal jednak na mediálně zajímavé příčiny, tak také na ty, o kterých se tolik nemluví. Pokud si poznatky z výše zmíněné části shrneme, tak nám vyplyne, že jsme svědky především skloubení dvou tendencí – na jedné straně té západní, která se neustále snaží intervenovat do vnitřních záležitostí muslimského světa, častokrát bez potřebné diplomatické zdrženlivosti a soudnosti, a na druhé straně stojí přehnaná muslimská sebedůvěra, která vyplývá především z náboženství.

Západní země se mnohdy zbytečně snaží zasahovat do záležitostí, do kterých jim nepřísluší zasahovat. To se samozřejmě nemůže setkat s kladnou odezvou. V textu jsem několikrát zmiňoval, že islámský svět, ať je vnitřně rozdělen jakkoliv, tak při řešení sporů se Západem velmi dobře spolupracuje. Často se stáváme svědky naplnění pořekadla „nepřítel mého nepřítele je můj přítel“, čímž se okamžitě veškeré původně lokální záležitosti přenesou na mezinárodní úroveň. Velkým problémem je také příliš okaté „nadržování“ jedné zemi na úkor druhé. Příkladem uváděným v desáté kapitole je Saúdská Arábie a Írán.

Na druhé straně pak pro mnoho muslimů (především těch fundamentalisticky založených) jsou země Západu v čele s USA jen spolkem požitkářských bezvěrců, kteří nejsou hodni toho, aby na ně bylo pohlíženo s respektem. Tento názor vyvěrá především z náboženství, neuznávání Mohameda jako hlavního Proroka, neochota podřídít mu celý život, to jsou faktory, které lidé z islámských zemí nechápu. Samozřejmě tyto postoje k lidem ze Západu jsou často podněcovány lokálními politiky či náboženskými vůdci, nicméně v zásadě se jedná o názor, který přetrvává od počátků muslimských dějin. Samozřejmě v kombinaci s velkou zlobou, kterou na sebe Západ pošťval uznáváním Izraele a podporou zdiskreditovaných diktátorských režimů (tímto

tématem se podrobněji zabývá kapitola „Skutečné příčiny konfliktů mezi civilizacemi“), se jedná o problém, který se nepodaří vyřešit ze dne na den.

Je však dobré sebekriticky uznat, že i obyvatelé vyspělých zemí Evropy (či potažmo USA), se dívají na muslimy s despektem. Z odpovědí respondentů to mimo jiné také vyplynulo. I když žijeme v 21. století, které je charakteristické masivní globalizací, tak stále ještě často přetrvávají xenofobní názory a postoje vůči těm „druhým“.

Řešení: Osobně se přikláním spíše k rétorice, kterou používá Luboš Kropáček, Miloš Mendel či Břetislav Tureček, tzn. Západ by se měl snažit o šetrnější přístup k choulostivým náboženským záležitostem při vzájemném jednání a snažit se vyjít vstříc mnohým požadavkům na nezasahování do vnitrostátních záležitostí. Západní společnost si musí uvědomit, že od muslimů nás neodlišují jen jméno boha, kterého uctíváme, nebo jídlo, které konzumujeme, ale i samotný styl myšlení, hodnot a priorit. V mnoha případech se islámská společnost vyznačuje prakticky opačnými hodnotami: západní individualismus je v opozici vůči islámskému kolektivismu, západní sekularismus je opakem islámského fundamentalismu, západní emancipace oponuje islámskému tradicionalismu. Téměř nadlidsky se pak může jevit úkol vyřešit tyto rozpory. Není to však nemožné.

Za první podmínku, kterou je nutno splnit k tomu, aby se vzájemné vztahy začali zlepšovat, považuji stažení mezinárodních vojsk z Iráku a dále za pomoci spřátelených zemí, jako je Egypt či Saúdská Arábie se snažit nalézat prostor pro společný dialog se zeměmi jako je Írán.

Velmi důležitým krokem k umírnění konfliktů mezi Západem a islámem je především zahájení dialogu. Téměř v každé kapitole se o této potřebě zmiňuji a mnohé odpovědi respondentů tento krok také vyžadují. Obě dvě strany by měli ustoupit z některých ze svých stanovisek a více se otevřít nápadům a praktikám té druhé. Nikoli nutně je se vším všudy převzít, ale alespoň je prvoplánově neodmítnout. Je pravdou, že „leckde najdeme snahu žít prostě vedle sebe, nerušit se, tolerovat se navzájem. To jistě není málo a není to špatné – ale dnes to už nestačí. Je třeba se navzájem sdílet, vést dialog.“ [Halík 2007: 59]

Nabízí se také velmi zajímavá otázka, která v mé práci není podrobně řešena, ale která by určitě stála za prozkoumání je: Jsou dobré vzájemné vztahy tím, co by si

obyčejní příslušníci těchto civilizací ve skutečnosti tolik přáli, anebo se spíše jedná o zájmy politicko – hospodářské?

U druhé výzkumné otázky: „Je náboženská víra skutečně hlavní příčinou civilizačních konfliktů?“ si vypomůžu odpovědí na tu předchozí, protože spolu souvisí.

Ze všech 4 výzkumných otázek považuji odpověď na tuto za nejjednodušší. Výjimečná shoda ohledně této tematiky nastala mezi autory, které jsem zde citoval. Jak Luboš Kropáček, Břetislav Tureček, Miloš Mendel či Hans Küng, tak i Samuel Hntington nebo Viktor Dvořák se shodují, že nikoliv.

Ani v minulosti to neplatilo tak jednoznačně, jak se mnozí dnes domnívají. V části „Náboženské konflikty“ se nad tímto tématem pozastavuji. Samozřejmě víra měla nemalý vliv na vraždění milionů lidí, její vliv však postupem času slábne. Časté války, které jsou charakterizované jako náboženské, byly jen a pouze válkami dobytými, při kterých víra byla pouze zástěrkou. A stejná situace platí dodnes. Jsme sice svědky vzájemného vraždění křesťanů a muslimů, muslimů a hinduistů či jedněch z nich a ateistů, nicméně vše probíhá na úrovních měst či různých samosprávných území. Žádný z konfliktů, který probíhá na nadnárodní úrovni, není prvoplánově náboženský.

Pokud tedy svoji odpověď shrnu a zestručním, tak víra je příčinou konfliktů. Rozhodně ale ne hlavní příčinou, a už vůbec ne hlavní příčinou civilizačních konfliktů. Do této role se od prvopočátků vzájemných vztahů dostala politika a mocenské zájmy. Jak jsme si ukázali v kapitole „Politika společným jmenovatelem většiny problémů“, tak se samozřejmě nejedná pouze o politické zájmy Západu, ale rovněž i islámských zemí.

Řešení: V tomto případě je velice složité hovořit o řešení nějaké situace, spíše by bylo vhodné přestat demonizovat pojem náboženství a činit z něj něco, čím ve skutečnosti není. Jednoznačně prospěšné by bylo nestavět ho do hlavní role při charakteristikách konfliktů, ale na rovinu říci, že se často jedná pouze o zástěrku. O způsob, jakým lépe vtáhneme masy obyčejných lidí (především samozřejmě věřících) do konfliktů a zajistíte si jejich podporu.

Třetí výzkumná otázka zní: „Je evropská (či potažmo proamerická neboli Západní) kultura slučitelná s kulturou islámskou, přesněji řečeno islámsko – arabskou, jak na

úrovni lokální, tak i globální?“ U této otázky se nejedná o jednoduchou odpověď a ani z názorů odborníků není lehké zaujmout jednoznačné stanovisko.

V zásadě se dá odpovědět takto: Na lokální úrovni to možné je, funguje to tak na mnoha místech a mnohde velmi dobře. Oproti tomu na globální úrovni to možné bohužel není. Především Samuel Huntington je v tomto ohledu skeptický, ve čtrnácté kapitole věnované myšlence idylických vztahů uvádím jako příklad jeho názor, že 14. století společných dějin jsou dostatečným důkazem pro to, abychom nevěřili idylickému soužití těchto dvou civilizací. [Huntington 2001: 248] Opačného názoru je však například Miloš Mendel. Jedna z mnoha polemik se Samuelem Huntingtonem, které se ve své práci snažím ukázat, naznačuje, že tato myšlenka není zcela utopická. Jako příklad jsem uvedl jeho výčet zemí, kde spolupráce fungovala – například vztahy s konzervativním režimem v Severním Jemenu, v Saúdské Arábii anebo v Pákistánu v letech 1977-88. [Orientální ústav 2002: on-line]

Jak jsem již říkal v úvodu této pasáže, tak na lokální úrovni jsou vzájemné vstřícné vztahy mnohde samozřejmostí. Prolínání kultur můžeme na příkladu studentských pobytů, vzájemných obchodních vztahů či v neposlední řadě turistického ruchu považovat za velmi přínosné a vhodné. Je velmi krátkozraké považovat muslimy za nepřítel, se kterými není vhodné udržovat přátelské vztahy. Platí to samozřejmě oboustranně. Podrobněji se v části „Výtka největší, aneb postavení ženy v islámu“ například zabývám případy, kdy se ženy provdaly do nějakého z islámských států a prožily (nebo prožívají) tam spokojený život. Není tedy potřeba prvoplánově odmítat vše cizí a mít z toho strach.

Problém nastává na globální úrovni. A samozřejmě hlavním viníkem je politika. Pravdou samozřejmě je, že mnohé ze vzájemných politických vztahů nejsou chladné jen díky politickým zájmům té či oné země.

Ve své práci jsem se snažil naznačit, že na mnoha frontách je spolupráce s muslimy světa velmi prospěšná a na příkladu turistického ruchu v Egyptě, Saudské Arábii či Spojených arabských emirátech je zřejmé, že prolínání západní kultury a té islámské je možné a ku prospěchu věci. Je toho tolik co bychom se mohli od muslimů učit, čím bychom se mohli inspirovat. Zároveň ale je mnoho věcí, které by pomohli vzájemným vztahům v případě, že by se jimi inspirovali muslimové.

Zajímavé by bylo prozkoumat, zda teroristické útoky si plní své cíle a opravdu ovlivňují myšlení lidí při otázce přiblížování těchto dvou kultur.

Řešení: Za prvotní podmínku, která by napomohla zlepšování vzájemných vztahů na globální úrovni, považuji ty samé podmínky, které jsem vyjmenoval v řešení k otázce první; tzn. šetrnější a ohleduplnější přístup ze strany Západu a omezení pohrdání Západem ze strany muslimů. Rozhodně špatné je násilné vměšování se do cizích záležitostí a velmi nešetrná snaha o utváření dobrých vztahů – nepodařilo se je uskutečnit téměř 14. století, takže nepovažuji za vhodné se toho domáhat téměř násilnou cestou. Není hlavním cílem se „kamarádit“, ale stačí se vzájemně respektovat.

Poslední výzkumnou otázkou, kterou se tato práce zabývala, zní: „Je možné, aby islámská a Západní (křesťanská) civilizace spolu vycházely v míru?“

Při položení této otázky převládají spíše skeptické názory. V části věnované náboženským konfliktům ukazují, že historie je bohužel svědkem, že zatím se nepodařilo po delší časové období dosáhnout míru mezi křesťanskou a islámskou civilizací. Jen v poslední době jsme svědky několika válek, ve kterých proti sobě tyto dva světy stojí – například Afghánistán či Irák. V části „Idylické vztahy jsou utopií“ se zabývám vývojem, který předpokládá, že tyto civilizace nikdy nebudou žít v harmonickém vztahu. Moje odpověď na otázku by tedy mohla znít: Pokud se podaří splnit všechny podmínky vyjmenované v částech týkajících se otázek 1, 2 a 3, tak je naděje na mírové soužití velká.

Řešení: Cesta k mírovému soužití křesťanské a islámské civilizace je tedy možná pouze za předpokladu, že všechny zúčastněné strany budou ochotny ustoupit ze svých pozic a otevřít se, či přinejmenším prvoplánově neodmítnout názory té druhé.

Cestou je sblížování kultur. Každá by měla od té druhé přejmout to dobré, co může nabídnout, a naopak odstraňovat u sebe to špatné, které civilizace rozděluje. Salman Rushdie je přesvědčen, že impuls k zahájení islámského osvícenství – sekularizaci, vyjde od muslimů na Západě nebo v Indii, kteří žijí uprostřed sekularismu. V Indii jsou muslimové dobře integrováni a už dlouho chápou, že sekularismus, kterému jsou oddáni, chrání je i jejich víru před diktátem hinduistické většiny. [Festival spisovatelů Praha: on-line]

Na úplný závěr si ještě dovolím vyslovit hypotézy, které v souvislosti s tématem mé bakalářské práce vyvstávají, a které by v budoucnu mohli být blíže prozkoumány.

V naší západní společnosti převládají protiislámské názory mezi řadovými občany.

V islámsko – arabské společnosti převládají protizápadní názory mezi řadovými občany.

(- bylo by zajímavé prozkoumat tyto dvě hypotézy a poté výsledky vzájemně porovnat. Výsledek srovnání by zajisté napomohl tomu, jakým směrem by v budoucnu vzájemné vztahy měli směřovat.)

17. Seznam použité literatury a dalších zdrojů:

Knihy a učebnice:

1. Bauer, J.: *Husitské války - podvržená legenda*, Praha: Otakar II, 2000. ISBN: 80-86355-52-7.
2. Eliade, M.: *Slovník náboženství*, Praha: Český spisovatel, 1993. ISBN: 80-202-0438-5
3. Elser, M.; Ewald, S.: *Encyklopedie náboženství*, PRAHA: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN: 80-7192-188-2
4. Fletcher, R.: *Kříž a půlměsíc*, Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN: 80-204-1145-3
5. Floss, K.: *Mezináboženský dialog dnes se zřetelem k tzv. abrahámovským náboženstvím*, Praha: Dingier, 2007. ISBN: 978-80-86779-06-5
6. Giddens, A.: *Sociologie.*, PRAHA: Argo, 1999. ISBN: 80-7203-124-4
7. Huntington, S.: *Střet civilizací – Boj kultur a proměna světového řádu*, PRAHA: Rybka Publishers, 2001. ISBN: 80-86182-49-5
8. Chalupa, J.: *Inkvizice – stručné dějiny hanebnosti*, Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan, 2007. ISBN: 80-86493-22-9
9. Kropáček, L.: *Islám a Západ – Historická paměť a současná krize*, Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN: 80-7021-540-2
10. Küng, H.; Van Ess, J.: *Křesťanství a islám*, Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN: 80-7021-262-4
11. Matoušek, O.: *Základy sociální práce*, Praha: Portál, 2001. ISBN: 80-7178-473-7

12. Müller, Z.: *Svaté války a civilizační tolerance*, PRAHA: Academia, 2005. ISBN: 80-200-1355-5
13. Nicolle, D.: *První křížová výprava 1096 – 99*, Praha: Grada, 2007. ISBN: 978-80-247-1896-5.
14. Toffler, A; Tofflerová, H.: *Válka a antiválka – Jak porozumět dnešnímu globálnímu chaosu*, Praha: Dokořán, 2002. ISBN: 80-86569-16-0
15. Tureček, B.: *Světla a stíny islámu*, Praha: Eeuromedia Group, 2007. ISBN: 978-80-242-1909-7
16. Wells, H. G.: *Dějiny světa*, Praha: Aventinum, 1926.
17. Wheatcroft, A.: *Nevěřící*, Praha: BB/art, 2006. ISBN: 80-7341-832-0

Internetové zdroje:

DAHRENDORF, Ralph. *Project Syndicate* [online]. 1995 [cit. 2009-03-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.project-syndicate.org/commentary/dahrendorf56>>.

DVOŘÁK, Viktor. *Blog - Viktor Dvořák (blog.respekt.cz)* [online]. 2005 [cit. 2009-03-10]. Dostupný z WWW: <<http://viktordvorak.blog.respekt.cz/c/1631/Neslucitelnost-evropske-civilizace-s-islamsko-arabskou-kulturou.html>>.

Festival spisovatelů Praha [online][cit. 2009-03-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.pwf.cz/cz/archiv/rozhovory/1743.html>>.

IslamWeb.cz [online]. 2006 [cit. 2009-03-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.islamweb.cz/elknihovna/zni/koran.htm>>.

MENDEL, Miloš. *Orientální ústav* [online]. 2002 [cit. 2009-03-10]. Dostupný z WWW: <http://www.orient.cas.cz/odd/oaf/mendel/stretcivil.htm>

Nepravdy o islámu [online]. 2006 [cit. 2009-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.muslim.cz/informace/dzihad.htm>>.

SAMSON, Martin. *Arabia czech* [online]. 2006 [cit. 2008-11-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.arabia.pl/czech/content/view/181/4/>>.

ŽEMLIČKOVÁ, Gabriela. *Národní informační centrum* [online]. 2006 [cit. 2009-03-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.icm.cz/nabozenstvi-zakladni-informace>>.

Periodika:

TUREČEK, Břetislav. Prorok Mohamed. *Reflex*. 2006, č. 12, s. 66-70.

17. Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník pro muslimy

Příloha č. 2 – Dotazník pro křesťany

Dotazník pro muslimy

Dobrý den,

Jmenuji se Ondřej Moravčík a studuji na filosofické fakultě Univerzity Pardubice obor Sociologie. Rád bych Vás touto formou požádal o zodpovězení několika otázek pro moji bakalářskou práci na téma „Náboženská víra jako příčina konfliktů?“

Veškeré informace, které zde uvedete, budou použity pouze při zpracovávání bakalářské práce. Pro účely práce mne zajímá Váš osobní názor a Váš subjektivní náhled na danou problematiku. Velmi tedy ocením Vaše případné komentáře či obsáhleji formulované odpovědi.

Děkuji Vám za čas strávený odpovídáním na tyto otázky a přeji Vám hezký zbytek dne.

Vyplněný dotazník odešlete na adresu morges@email.cz

Velice děkuji za spolupráci

Ondřej Moravčík
morges@email.cz

Identifikační otázky

- 1) Pohlaví:
- 2) Věk:
- 3) Víra (prosím uveďte také, k jakému konkrétnímu odvětví se hlásíte, např. křesťanství – římskokatolická církev; Československá církev husitská apod.):

Další otázky:

- 4) Jak si vysvětlujete, že oblast demokratických států se zhruba překrývá se západním křesťanským prostředím, zatímco diktátorské režimy bez parlamentu, ale zato mnohdy s náboženskými extremisty, vidíme nápadně často v arabském světě. Čím to podle Vás je?
- 5) Je podle Vás reálné mírové soužití všech věřících (především pak muslimů a křesťanů)?
 - a. Pokud ano, co by tomu podle Vás muselo předcházet?
 - b. Pokud ne, z jakých důvodů?
- 6) Považujete přijetí Turecka do EU za faktor, který by dopomohl ke zlepšení vtažů mezi islámskou a západní civilizací?

- 7) Je podle Vás důležité oddělení náboženství od státu (např. nezahrnování náboženství do ústavy dané země)?
- Pokud ano, proč?
 - Pokud ne, jak si vysvětlujete některé snahy náboženskou víru se státem propojit?
- 8) U laické veřejnosti často převládá názor, že muslimové jsou považováni za protiklad modernistů. Na druhou stranu se ale málokdo zmiňuje například o fundamentalistickém křídle americké Republikánské strany, které v některých státech prosazovalo zákaz nošení sukni děvčatům mladším 16 let, nebo slib některých amerických křesťanských komunit na znovuzavedení tradičních patriarchálních hodnot, v čele s přísným trestáním nevěry. Jak si vysvětlujete, že není „měřeno všem stejným metrem“?
- 9) Pociťujete v nějakých aspektech své víry či svého života fakt, že žijete v zemi s největším procentem nevěřících?
- Pokud ano, tak v jakých nejvíce a v jakých nejméně?
 - Jak se to projevuje?
- 10) Je v křesťanství nějaká myšlenka, která je pro Vás v zásadě nepřijatelná? Neboli existuje něco, co Vám vadí na křesťanství, kvůli čemu pro Vás neexistuje představa konverze ke křesťanství?
- 11) Jaké jsou podle Vás nejdůležitější příčiny náboženských konfliktů současnosti?
- 12) Co pro Vás osobně znamená náboženství?

Dotazník pro křesťany

Dobrý den,

Jmenuji se Ondřej Moravčík a studuji na filosofické fakultě Univerzity Pardubice obor Sociologie. Rád bych Vás touto formou požádal o zodpovězení několika otázek pro moji bakalářskou práci na téma „Náboženská víra jako příčina konfliktů?“

Veškeré informace, které zde uvedete, budou použity pouze při zpracovávání bakalářské práce. Pro účely práce mne zajímá Váš osobní názor a Váš subjektivní náhled na danou problematiku. Velmi tedy ocením Vaše případné komentáře či obsáhleji formulované odpovědi.

Děkuji Vám za čas strávený odpovídáním na tyto otázky a přeji Vám hezký zbytek dne.

Vyplněný dotazník odešlete na adresu morges@email.cz

Velice děkuji za spolupráci

Ondřej Moravčík
morges@email.cz

Identifikační otázky

- 1) Pohlaví:
- 2) Věk:
- 3) Víra (prosím uveďte také, k jakému konkrétnímu odvětví se hlásíte, např. křesťanství – římskokatolická církev; Československá církev husitská apod.):

Další otázky:

- 4) Jak si vysvětlujete, že oblast demokratických států se zhruba překrývá se západním křesťanským prostředím, zatímco diktátorské režimy bez parlamentu, ale zato mnohdy s náboženskými extremisty, vidíme nápadně často v arabském světě. Čím to podle Vás je?
- 5) Je podle Vás reálné mírové soužití všech věřících (především pak muslimů a křesťanů)?
 - a. Pokud ano, co by tomu podle Vás muselo předcházet?
 - b. Pokud ne, z jakých důvodů?
- 6) Považujete přijetí Turecka do EU za faktor, který by dopomohl ke zlepšení vtažů mezi islámskou a západní civilizací?

- 7) Je podle Vás důležité oddělení náboženství od státu (např. nezahrnování náboženství do ústavy dané země)?
- Pokud ano, proč?
 - Pokud ne, jak si vysvětlujete některé snahy náboženskou víru se státem propojit?
- 8) U laické veřejnosti často převládá názor, že muslimové jsou považováni za protiklad modernistů. Na druhou stranu se ale málokdo zmiňuje například o fundamentalistickém křídle americké Republikánské strany, které v některých státech prosazovalo zákaz nošení sukni děvčatům mladším 16 let, nebo slib některých amerických křesťanských komunit na znovuzavedení tradičních patriarchálních hodnot, v čele s přísným trestáním nevěry. Jak si vysvětlujete, že není „měřeno všem stejným metrem“?
- 9) Pociťujete v nějakých aspektech své víry či svého života fakt, že žijete v zemi s největším procentem nevěřících?
- Pokud ano, tak v jakých nejvíce a v jakých nejméně?
 - Jak se to projevuje?
- 10) Je v islámu nějaká myšlenka, která je pro Vás v zásadě nepřijatelná? Neboli existuje něco, co Vám vadí na islámu, kvůli čemu pro Vás neexistuje představa konverze na muslimskou víru?
- 11) Islám i křesťanství jsou z historického hlediska založeny na lásce a ochotě pomáhat bližním a potřebným. Zatímco muslimové se této myšlence podřizují doposud, tak někteří křesťané od ní opouštějí a mnohdy je jejich víra označována pouze jako určitá póza. Jak na tuto „přeměnu“ křesťanů nahlížíte vy?
- 12) Jaké jsou podle Vás nejdůležitější příčiny náboženských konfliktů současnosti?
- 13) Co pro Vás osobně znamená náboženství?